

MLADIKA

marec 2006
cena 3,00 €

1956 • 50 LET • 2006

Štev. 2-3

Loredana Gec
Jezik, kdo bo
tebe ljubil?

UVODNIK

Odvisni od muh
italijanske politike

INTERVJU

Marjana Prepeluh
Lapornik

LITERATURA

Tina Grandošek
Vožnja

VESELA ALELVJA

Odvisni od muh italijanske politike . . .	1
Bruna M. Pertot: Bila je beseda . . .	1
Bruna M. Pertot: Po prvi pomladanski luni	3
Tina Grandošek: Vožnja	6
Loredana Gec: Jezik, kdo bo tebe ljubil?	10
M. Žitnik: Čarodejke (XXVIII.)	15
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	16
Peter Merku: Iz spominov na starše (IL.)	17
Bojan Pavletič: STEDO (2.del)	19
Intervju: Marjana Prepeluh Lapornik	26
Pod črto: Na robu nekemu poročanju	28
Vladimir Kos: Bolj bele, bolj rožne so češnje	31
Antena	32
Ocene:	
Knjige: Pahorjev roman Zibelka sveta v italijanščini (V. Purič); Stanko Vuk: Pisma Darinki (M. Cenda)	37
Knjižnica Dušana Černeta (65)	39
Pod črto: Nobene fobije, a vendar	40

Na platnicah:

Pisma; Listnica uprave; Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 2 - 2006

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO L.

pisma

"Samozadostni osrednji Slovenci"

Da bi kdo ne imel napačnega vtisa, najprej povem: Ne verjamem, da bi bilo zlahka mogoče najti človeka, ki bi bolj od mene želel, da je celoten slovenski prostor popolnoma odprt in združen.

K Kondorjevemu sporočilu pa tale pomisel:

Ob vsaki priložnosti in zmeraj znova se slišijo pripombe o "centralizmu", o "Ljubljancetrizmu", o "egoistični Ljubljani" in slično. V Mladiki se je tokrat pojavila "samozadostnost osrednje Slovenije" in popestrila slovar, ki večji del govori o isti stvari.

A stvar je taka, da skoraj ni reči, o kateri bi v Ljubljani odn. "Osrednji Sloveniji" odločali Ljubljanci oz. "Osrednjeslovenci". Ne prvih ne drugih namreč pri vzvodih oblasti - ki se sicer nahajajo pretežno v Ljubljani - namreč skoraj ni! Celotisti pri oblasti, ki pretežno stanujejo v Ljubljani, običajno niso domačini po rojstvu.

Očitki so torej skrajno krivični. Odločitve, sporne ali manj sporne, padajo sicer tu, a krivi so zanje "oni drugi", ne "osrednjaši" ali Ljubljanci.

Vsekakor streljanje mimo, ki koristi prav tistim, ki prinašajo sporne odločitve, skrivajo pa se za "Ljubljanci" oz. "Osrednjeslovenci" .....

Lepo pozdravljam

Andrej Lenarčič

Ljubljčan (pravi! in zato zelo redka riba...)

PS: Velja spomniti na običajen, uveljavljen postopek v nekih minulih časih: Človek, ki so ga v domačem kraju šikanirali, se je pritožil na osrednjo inštanco. Ta je praviloma poslala zadevo v domači kraj pritožnika in zahtevala odgovor. Potem je odgovor lepo prepisala, podpisala in poštempljala. Pa je bilo... Kdo je koga????? Tako še danes "centralisti" maltretirajo "obrobje" ... Velja torej vedno najprej pogledati za najbližnji šank!

SLIKA NA PLATNICI: Po lanskoletni uspeli razstavi Gasparijevih razglednic iz bogate zbirke Marjana Marinška v Peterlinovi dvorani v Trstu, so letos pripravili v Kulturnem centru Lojzeta Bratuža še bogatejšo razstavo, na kateri so poleg omenjenih razglednic razstavili še slike, ki so v zasebni lasti ljubiteljev Gasparijeve umetnosti v zamejstvu. Na posnetku velikonočna Gasparijeva razglednica.

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Odvisni od muh italijanske politike

Bližnje parlamentarne in upravne volitve bodo tudi za Slovence v Italiji pomembna volilna preizkušnja. Po petih letih vladanja desne sredine se obeta sprememba, ki bi v našem primeru bila dobrodošla, saj nad dosedanjim odnosom vlade do naše skupnosti res ne moremo biti navdušeni. Desnica se je poživžgala na zakonske predpise in tako smo že pet let priče neizvajanju zaščitnega zakona, pri čemer si je vlada pomagala tudi z za lase privlečenimi argumenti, kot je bil tisti o nasprotovanju vključitvi Trsta, Gorice, Milj in Čedadada v seznam občin, kjer naj bi veljala zaščitna določila. Da ne govorimo o vse prej kot prijateljski politiki do Slovenije z nostalgичno zasnovanim Dnevom spomina na fojbe in eksodus.

Čisto pred koncem svojega mandata pa je desna sredina, da bi omilila pekoč volilni poraz, ki se ji napoveduje, izglasovala nov volilni zakon, ki postavlja na glavo dosedanja pravila igre in gre še enkrat mimo zaščitnega zakona, kjer je govor o potrebi po olajšanju izvolitve slovenskega predstavnika v parlament. Izginilo je tako t. i. "slovensko" senatno okrožje, ki je bolj ali manj zagotavljalo izvolitev slovenskega senatorja. Novi volilni zakon daje veliko moč vodstvom političnih strank, posledice pa so se pokazale prav kmalu. Slovenski parlamentarec je bil doslej izvoljen na listi stranke Levih demokratov, ta pa je na prva mesta

na volilni listi (se pravi na tista, ki zagotavljajo izvolitev) vsilila svoje zveste funkcionarje (nekateri so prišli kar iz Rima), dosednji senator Miloš Budin pa je zdrknil na drugo mesto na senatni listi, kar bi mu bilo bistveno otežkočilo, če ne celo onemogočilo izvolitev. Zatem se je našla rešitev, da bo Budin nosilec liste leve sredine za poslansko zbornico, tako da bo v prihodnjem italijanskem parlamentu morda še naprej sedel poslanec slovenske narodnosti, čeprav to ni stoočstotno gotovo. Tisti, ki so se preuranjeno veselili senatorjevega težavnega položaja (in teh ni bilo malo), so se morali premisliti, drugi pa bodo verjetno zdaj hvalili preudarnost vsedržavnega vodstva Levih demokratov. Sicer je bila druga posledica novega volilnega

Bruna Marija Pertot *Bila je beseda*

*Samo eden je
Pesnik.*

*V rojstvu
in življenju,
v ljubezni
na križu
in vstajenju.*

*Vse zemsko
je hlap,
je minljivo
iskanje.*

*In ena je
Lepota.*

*Bila je
v začetku,
pri Bogu:
bila je
Beseda
in postala je
Pesem.*

*Ker naša,
človeška,
je hlap,
je iskanje,
minljivo
jecljanje.*

Vsem bralcem in
prijateljem Mladike voščimo

*Vesele velikonočne
praznike!*

zakona dejstvo, da so se slovenski kandidati kot gobe po dežju pojavili na skorajda vseh mogočih levosredinskih listah.

Konec dober, vse dobro, bi lahko rekli, a bi se v tem primeru močno motili. "Primer Budin" je namreč dokazal, kako je lahko položaj slovenske narodne skupnosti v Italiji odvisen od muh italijanske politike, če ni nekih jasnih določil in olajšav za izvolitev manjšinskega parlamentarca oz. če ni zagotovljenega zajamčenega zastopstva. To bi morala biti dobra šola tudi za tiste, v prvi vrsti za Leve demokrate in njihovo slovensko komponento, ki so ves čas objestno zavračali idejo zajamčenega zastopstva za predstavnike manjšine v izvoljenih telesih in to iz golega nasprotovanja stranki Slovenske skupnosti oz. t. i. "etnični kandidaturi" misleč, da imajo slovenskega poslanca samo oni v zakupu. Gre za zadržanje, ki je Miloša Budina na koncu skoraj odpihnilo.

Zaplet ob volilnem zakonu nas torej sili v ugotovitev, da je zdaj bolj kot kdajkoli potrebno si naliti čistega vina in priznati, da je zajamčeno zastopstvo edina možna rešitev, da se zagotovi prisotnost slovenskega predstavnika v rimskem parlamentu, pa tudi v drugih izvoljenih telesih. To bi morala biti ena od pglavitnih zahtev naše manjšine do nove italijanske vlade, ki bo izšla iz volilne preizkušnje. Zajamčeno zastopstvo je enostavno treba doseči, drugače bomo še bolj odvisni od muh italijanske politike, kot smo bili doslej. Tu bo potrebno staviti skupaj glave, svoje mora seveda narediti politika, čeprav komponente naše narodne skupnosti, kljub pripadnosti levi sredini, še vedno plačujejo davek dediščini hladne vojne in so sprte med seboj oz. tekmujejo, katera bo imela vodilno vlogo v manjšini. Svoje pa bosta morali opraviti tudi krovnii organizaciji civilne družbe. Čeprav ima Svet slovenskih organizacij tu lažje delo, tega ni mogoče reči za Slovensko kulturno-gospodarsko zvezo, ki združuje levi del naše narodne skupnosti in se mora soočati s krogi, ki samostojni slovenski stranki niso ravno naklonjeni, o čemer priča tudi čudna vloga te organizacije v aferi glede deželnih sredstev za preureditev Narodnega doma pri Sv. Ivanu v Trstu. Potrebna bo torej zvrhana mera požrtvovalnosti in potrpežljivosti, da zamisel o zajamčenem zastopstvu prodre znotraj komponent naše manjšine. Vendar se za tak rezultat po našem mnenju splača potruditi.

SVETOVNI SLOVENSKE KONGRES
Slovenska konferenca

POVABILO NA "10. TABOR SLOVENSKE OTROK PO SVETU"

Slovenska konferenca SSK letos že desetič zapored organizira vsakoletne jezikovno-družabne počitnice - Tabor za otroke slovenskega rodu po svetu. Potekal bo na slovenski obali, v Mladinskem letovišču in zdravilišču Debeli rtič od 30. julija do 6. avgusta 2006. Tabor je namenjen druženju mladih slovenskih rojakov iz zamejstva in po svetu, v starosti od 12 do 17 let. Znanje slovenskega jezika ni pogoj za udeležbo na taboru.

Na taboru mladi rojaki v medsebojnem druženju odkrivajo in spoznavajo kulturno in naravno dediščino Slovenije, utrjujejo znanje slovenskega jezika, se učijo slovenskih pesmi, spoznavajo običaje in se preizkušajo v različnih športnih igrah. Med druženjem se stkejo prijateljske vezi, ki ponavadi trajajo do naslednjega snidenja na taboru in še dlje.

Otroci skupaj z vodniki bivajo v počitniških domovih. V letovišču je zagotovljena 24-urna zdravstvena oskrba (obvezno je veljavno zdravstveno zavarovanje!!)

Prijavnice za 10. tabor slovenskih otrok po svetu lahko dobite na spletnem naslovu www.slokon-gres.com. Izpolnjene prijavnice, potrjene s podpisom staršev oz. skrbnikov, pošljite na naš naslov: Svetovni slovenski kongres, Cankarjeva cesta 1/IV, 1000 Ljubljana, Slovenija ali po faxu: 00386 1 24-28-558. Prijave sprejemamo do 25. maja oz. do popolnitve prostih mest.

Ostala vprašanja glede Tabora nam lahko zastavite po e-pošti na naslov ssk@siol.net ali po telefonu 00386 1 24-28-552.

*Luka Klopčič, strokovni sodelavec
Svetovni slovenski kongres*

Bruna Marija Pertot

Po prvi pomladanski luni

Adam ve in zna prav vse. Ni šala, je resnica. Seveda le navidezna, saj ne more biti, da bi človek utegnil biti vseveden. Vendar preseneča, ker daje vtis, da so ga eni sami veliki možgani, od nog do glave. A te svoje lastnosti nikdar ne razstavlja in se mu zdi samoumevna, kar ga dela še bolj zanimivega in simpatičnega. Tudi raje posluša kot govori. Če ga pa vprašaš, naj ti nekaj pove, ga težko ustaviš. Mene to, da moram samo poslušati, ne da bi segala v besedo, neizmerno izmuči, jezik me začne dobesedno boleti od samopremagovanja. A ko bi spregovorila, bi mož prav gotovo ne odobral, imel bi me za nič kaj žensko žensko.

Navada je taka, da hitiva vsak zase in se delava, kot da se ne vidiva. Sva živa sklanjatev: jaz delam, ti delaš, on dela, včasih kakšno rečeva in to je vse. Toda danes je dan bil tako nepopisno lep, da sem rekla skozi majnice: »Se tudi tvojim uram tako neznanško mudi kot tej moji stari čebulici?«

»Se, se. Toda pomiri se, zdaj potujemo že nekoliko počasneje!« je moral biti glasen, če je hotel, da ga slišim, a se ni niti za trenutek ustavil.

»Meniš? Meni se zdi, da čas ni še nikoli tekel tako kot zdaj.«

Iz majnic je pokukala glava: »Pa je tako, da ko nas v januarju najbolj zebe, smo najbližje soncu in zemlja takrat še najbolj hiti: v juliju, ko se cedimo od vročine, smo najdlje od sonca in zemlja upočasni svoj tek. Zato bomo zdaj, za nekaj časa, potovali nekoliko počasneje.«

»Ti, kdo pa je vse to videl od blizu in potikal s prstom in izmeril?« sem izzivala.

»Človek bi rekel, da nisi nikoli sedela v šolskih klopeh! Naj ti osvežim spomin na Keplerjeve zakone in njegovo matematično utemeljevanje?« Gledal je nagajivo, kar ni v njegovi navadi. Bila sem navita zaradi pomladi, ki se je po dolgotrajnem obotavljanju le spustila po bregu in vse izpremenila: »Ne, ne, boš kdaj drugič!« sem ga s peruniko, ki sem jo maloprej utrgala, udarila po čelu in glavi, ne da bi bila pomislila.

»Blagor človeku, ki ga ženska tepe s cvetico,« je razširil roke in pogledal v nebo. Nekoč je bil odličen igralec.

»Čakaj, tu zraven je tudi nekaj koprive!«

»Vidiš, vidiš resnično žensko naravo!« se je glava brž potopila v zelenje in izginila. Ni minilo dolgo, ko se je znova prikazala: »Pssst!« je bil ves vzhičen.

»Pridi, a brez vsakega šuma, čisto potih!«

Na ravnici, pod češnjo, se je pasla čudovita pega-sta ptica, s črno-rjavimi in belimi progami. Z dolgim, ukrivljenim kljunom je svedrala v zemljo. Ko je naju opazila, je razprla v pahljačo veliko perjaničo na glavi, od temena do kljuna.

»Smerdokavra,« sem rekla šepetaje.

»Takšna krasotica, pa tako grdo ime! Upupa e-pops! Selivka! Iz tropskih krajev, kjer je doma, do tu, je kar nekaj poti!« je vedel povedati.

Tedaj se je dvignila in se spustila na nižje ležeči travnik. Prenočila bo tu pri nas, ker so noči na planoti še mrzle, nato se bo ustavila v kakšni dolinici na Krasu, vse do septembra.

Kup vej, ki se iz konca travnika nikdar ne pre-makne, me je ponesel nazaj za nekaj desetletij.

»Ti, pa kaj je še tam tista jama?« sem pokazala nanj, prepričana, da zakriva vhod vanjo.

»Jama? Kakšna jama?«

»Tista, ki če zdrkneš vanjo, se znajdeš v čudežni deželi podzemlja in težko, da prideš kdaj zopet ven,« sem se napotila tja.

»Ne bi vedel, o čem govoriš.«

»O jami, v katero je izginilo vse, česar se je soseska hotela znebiti, celo staro pohištvo in omare, ko so prinesli nove k hiši. Bogve, kako lepo je tam noter!«

Toda njegove oči so se nenadoma popolnoma izpraznile, izvotlile, ni se spominjal. Začela sem ugibati, ali ni bila jama morda sto metrov višje ali dvesto metrov nižje, bolj levo, bolj desno?

Tudi meni so se zameglile oči spomina, še bolj pa glava, minilo je preveč let, odkar smo se otroci podili tod, in spomin je nekaj, ki nepoklicano nenadoma zraste v tebi, živo in napeto, ko ga pa željno kličeš, ga ni in ni, ali pa se ti prikaže nekaj bledikastih, scefranih krpic.

»Jaz mislim, da se ti je o jami samo sanjalo.«

»O, ne! Točno vem, da je tu, nekje, bila jama. Jama pa ne more kar sama od sebe izginiti. Menda ni edina. In tudi vodnjaki so na tem koncu bili tako

globoki, da jim ni bilo mogoče izmeriti globine.« sem se vse bolj odločno pripravljala, da jo poiščem.

»Ne vem, ne vem za nobeno jamo. In, pa, pa,pa, jame mi sploh niso všeč.« Meni, nasprotno, žilica ni hotela dati miru: »In! Se ti spominjaš, ko smo, čakaj, zdaj več ne vem, ali si bil tudi ti z nami ali ne, ko smo se skozi jarek plazili iz Barkovelj na Opčine. Vhod je bil nedaleč od tu, ven pa si prilezel nekje pod Obeliskom. Prehod pa je bil tako nizek, da si se skozenj moral plaziti po trebuhu.«

»Kje sem bil jaz takrat!« mu ni bilo všeč.

»Meni niso dovolili, da bi se klatil!« mu je na dnu srca bilo verjetno žal, da mu to ni bilo dano. Medtem me je diplomatsko vodil nekoliko stran.

»In ti si lezla po trebuhu skozi jarek?« me je tehtal zaprepadeno in z razočaranjem. Bilo mi je, kot bi mi zlil mrzlo vodo v rokav. Še nikoli mi ni prišlo niti na um, da bi tisto naše otroško, navdušujoče odkrivanje tega prelepega konca utegnilo biti nekaj slabega: klatenje!

»Bila sem stara deset, enajst let! Šla sem samo nekajkrat, potem me je bilo vedno bolj strah, in, na Opčine smo prihajali bolj ali manj mokri.«

»To je morala biti kakšna pokrita struga.«

»Ne, bilo je iz cementa. Verjetno vojaški jarek.«

»Morda z ostanki orožja! In starši, kje so bili starši?«

»Mame že ni bilo več, očetje so delali. Nam se ni zdelo nič slabega. Teta je nekoč zahajala tja in nas je včasih peljala s sabo: od nje smo se naučili domačih imen vseh ptic in rastlin. Poznala je prav vse. Sèm jih je vsako pomlad vsaj enkrat pripeljal nikdar pozabljeni učitelj Nando Starc ter jih učil iz žive narave. Kasneje so to 'klatenje', besedo sem poudarila, posredovali nam mlajšim. Danes verjamem, da smo imeli čisto posebnega angela varuha.«

»Pa zakaj se sedaj vsega tega spominjaš?«

»Ker je bilo tako nepopisno lepo in tako zelo si želim pokukati vsaj še enkrat v tisti prelepi kotiček domačega kraja, v zadnj kotiček, ki je ostal nedotaknjen, takorekoč na varnem.«

»V tisti jarek?« ni mogel verjeti.

»Ne v jarek! V Stene,« sem pokazala s prstom na sivi previs. Pravkar ga je osvetlilo sonce, ki se je počasi bližalo Miramaru.

»To je ura, ko se na obronku pokažejo srne z mladiči in

samci zalajajo, da ti je tesno pri srcu. Še tesneje pa, ko zaslišiš strel.«

»Srne, tukaj? Strel?«

»Srne in še mnogo drugega.«

»Greva!« se je navdušil. A niso ga mikale srne. Zamikal ga je jarek.

»Od vseh stez, ki so nekoč vodile v Stene, na Napoleonsko cesto, na Opčine, ni več nobene. Ko so jih ljudje opustili, jih je preraslo drevje in grmovje. Ko smo bili otroci, so ljudje hodili tja gor po drva, žajbelj in cvetje. Sem že poskusila. Nemogoče se preriniti do tja. Je tudi nevarno.«

»Poskusiva lahko. Če ne prideš, grem sam. Počakaj! Takoj bom nazaj!« Vrnil se je z mogočnimi škarjami in s kratko, a strah vzbujajočo sekirico. Zupal mi je škarje, ki so blile smešno lahke in so rezale kot laser. Sam je udrihal s sekiro, a le toliko, da sva se lahko rinila skozi robido, bodeče šparglje in gloge.

»To bo takoj,« je bil navdušen. Vendar ni bilo takoj. Kjer je bilo drevje ali grm, sva ga obšla, a treba se je bilo plaziti, zdaj gor, nato spet dol, kar je bilo zame veliko lažje kot zanj. Ko je bilo trničja konec, si je oddahnil: »Pa sva!«

»Treba je nama še prečkati mali kanjon.«

»Kanjon?«

»Da, je takorekoč neviden. Menim, da nihče ne ve več zanj. Nekoč se je ta grič dobesečno razklal, morda ob kakšnem potresu, nato je skozenj začel teči potok Potok. Zelo lepo ga je videti na starih slikah, ko Griža še ni bila porasla z borovci.« Komaj sem nehala govoriti, sva zaslišala šumenje vode. Pred dnevi je deževalo, zato je struga lepo zalita, pa tudi zaraščena. Ni lahko preriniti se na drugo stran. Adam je bil nadvse presenečen: »In voda, kam teče ta voda?«

»Kam tečejo vse vode sveta? V morje, ne? Najprej so jo skrili pod cesto, od tu dalje teče skozi so-

tesko, poraslo z akacijami in bezgom, nato se Potok, sramotno iznakažen od debelih odtočnih cevi, prebije do nižje ležečih vrtov, kjer so ga enkrat za vselej zakopali v beton. Voda pa vseeno priteka v morje, v bližini portiča, nekje.«

Trud je bil nagrajen. Nena doma je trničje in grmovje izginilo, pred nama se je raztezala komaj ozelenela ravnica. Tu je še vse kot nekoč, zemlja se ni postarala, obratno: med

Barkovlje: potok Potok teče skozi bezge in akacije.

Barkovlje: v tem koncu še cvetijo divje lilije, ptonike in druge redke cvetice.

komaj rojeno travo že nastavljajo popke divje lilije, kukavice in kosmatinci, v Steni sami pa se odpirajo vijoličasti šopi perunik in divjih nageljnov. V grlu se mi je naredil boleč voz. Ne bi bila verjela, da je vse to naše kraljestvo ostalo tako nedotaknežno, tako neizpremenjeno, tako zelo velikonočno.

Nedaleč nad steno sem uganila vhod v jarek, uganila, ker je zdaj ves zasut z zemljo in porasel z resjem, in tudi kamniti »prestol«, na katerem smo tako radi posedali, se ni premaknil od tam niti za milimeter. Imenovali smo ga »Kamen modrosti.« Ko sem po tolikih letih zopet hotela užiti to slast, me je Adam bliskovito potegnil stran. Iz odprtine v naslonjalu so začele kukati razjarjene ose in grozile. Nenadoma so zabrenčale tudi po zraku, saj so se vračale domov.

»Tu gnezdiyo ose in divje čebele: pod zemljo imajo svoja strašna gnezda. Nekoč nam jih je pokazal stari Cik, barkovljanski samotar, ki je imel na onem koncu svojo kolibo in je pri kopanju naletel nanje.«

»Pozabila si omeniti sršene,« se je zasmel in pokazal na veliko škofovo palico, iz katere so srkali medico.

»Je še kaj?« je gledal dobrodušno hudomušno.

»O, je. Tu je kraljestvo najbolj strupeih rastlin! In tu so doma najlepši modrasi!«

»In to poveš zdaj, povsem hladnokrvno! Da bi bil vzel vsaj mobitel s seboj! Pa si že videla katerega?«

»Modraska? Pa ne da bi se jih bal! Veš, kako bi bežali, ko bi te videli!«

»Mene zanima samo, če si kdaj videla katerega!«

»O kresu, ko slavijo svojo kačjo ženitev, jih lahko vidiš celó po več skupaj.«

»In si hotela priti sama v to samoto? In te nič ni strah?«

»Mene ni nikoli strah.«

Gledal me je in gledal, nato si je dobro ogledal tla in se vsedel.

»Nihče si ne bi mogel predstavljati, da se tukaj

skriva tak svet. Samo navpično padanje zelenja in tam na obzorju skrajni košček zaliva! Sploh ni videti hiš! Kot da jih ni!«

»Bilo je lepo, ko jih še ni bilo, ko jih je bilo še zelo malo. A potem so začeli prihajati kot roji kobilic in posedli zemljo, ki je bila samo naša.«

»Ljudje niso nič krivi. Gredo, kamor jih vleče življenje, potreba, srce.«

»A ko pridejo, ti izpremenijo življenje, okolje, vse.«

Nedaleč pod nama je zakukala kukavica in v mladi travi se je nenadoma oglasila ljubezen in šla mimo naju. Prav rahlo se naju je dotaknila. Adam je bil ves svetel v obraz, v očeh luč, ki je prej nisem videla nikoli in v zenicah sem uganila podobo žene, ki je ne poznam. Ko sem ga tako opazovala, se je med njega in mene zarisala postava:

»Paolo,« sem zaklicala, ne da bi se pravočasno zavedela.

»Franciska,« me je prijel za nadlaket.

»Kakšna ljubezen je nepokvarljiva?« mi je dvignil brado, zato da bi ga gledala v oči.

»Misel ni moja. Mojzesu sem jo ukradla. Je tista o gorečem grmu, ki večno gori, a se nikdar ne použije.«

»A ponovi mi najino verzijo. Ponovi!«

»Da je večna samo neizgorela ljubezen.«

»Glej, celo življenje sem porabil, da sem spoznal to preprosto resnico.«

»Pojdiva, vsak čas se bo pričelo mračiti!«

Kot v potrdilo, je na nasprotnem griču zalajal srnjak in iz Griže dol je bilo slišati topot merjascev, namenjenih v spodaj ležeče pašne, kjer vse razrijejo.

Da nama ne bi bilo treba spet skozi trnje in kanjon, sva se odločila za pot skozi gozd v Ku'nt'vem. Grič je še ves en sam nedotaknjen gozd. Spustila sva se skozi kostonje in hrastovje in, ko skoraj nisem več vedela ne kod, ne kam, sem olajšano zagledala mlako. Od tu do Bele ceste pa pot tako in tako poznam.

»Resnično, ne bi bil verjel, da se tu gor skriva toliko lepote! Niti v tem gozdu nisem bil še nikoli,« je bil ves zasanjan, ker je velik ljubitelj narave.

»Barkovlje so najlepše, ko jih gledaš od zgoraj, še lepše pa, če jih gledaš od spodaj, iz barke, zgodaj zjutraj, ko sonce šele vzhaja in je kot njegovih žarkov tako naravnani, da osvetli obrise vseh gričev naselja, od Trstenika do Kontovela, kakor da bi z zlatim svinčnikom obrobil obronke in vse ostalo leži še potopljeno v senci.

Tina Grandošek

Vožnja

Tretja nagrada na literarnem natečaju Mladike za leto 2005

Postajo so očitno pred kratkim obnovili. Nova fasada pastelno marelične barve se je ponosno nastavljala soncu. Klopi pred stavbo so bile sveže prepleskane, pelargonije v koritih negovane. To je Ema takoj opazila. Pomislila je na svoj vrt in rože doma. Tudi ona je imela pelargonije, le nekoliko bolj svetlo rdečega odtenka. Te tukaj so bile živo rdeče, polne življenja. Poletno sonce jih je zadnje dneve vedno znova napolnjevalo z energijo. Pa nekdo jih je skrbno in z ljubeznijo zalival. Pomislila je na Toneta, ki je moral zdaj cele štiri dni, kolikor je bila odsotna, skrbeti za vrt. Videla ga je, kako nerodno in hitro zaliva korita, brez občutka, ne da bi se sploh ozrl na cvetje. Moški so tako zelo praktični in racionalni, pri zalivanju gledajo na količino izlite vode, pol litra na korito pa amen, kaj bi po nepotrebem izgubljali čas; ženske pa prisluhnejo rožam, pazljivo opazujejo prst, ki požira tekočino, se ji prilagajajo, se odzovejo. Potem je še videla moža, kako preklinja, ko mora vsak dan znova pometati balkon in dvorišče. Te njene pelargonije počasi odcvetajo in pridno trosijo okoli drobne cvetne liste, ki jih je treba res redno pometati, sicer ostanejo na ploščicah trdovratni rdeči madeži. Saj bo kmalu doma. Pogled na uro. Pobrška po torbici, vse je na svojem mestu, denarnica, karta, ženska revija, očala, ključi. Kovček na kolesčkih stabilno stoji ob njej kot zvesta žival. Tale kovček je bil res dober nakup. Kolesčki so odlična iznajdba, česa vsega se danes ne spomnijo. Tako elegantno je potovati s tem, res praktično. Še deset minut do prihoda vlaka, petnajst do odhoda. Ne bo sedla, ne, ne bo. Ženska na klopi umakne vrečke in jo ošine s pogledom. Pozna ta pogled. Kar sedite, gospa, kar sedite, je dovolj prostora, saj vemo, da težko stojite. Ema strmo pogleda mimo po tiri, trmasto se zapiči v napis na velikem kvadrastem kamnu, ki opozarja, da je smrtno nevarno hoditi čez progo. Tudi ti kamni so prepleskani. Ženska na klopi skomigne z rameni. Prisede mlajši moški. Železničar pomoli nos iz pisarne, kot bi prisluškoval, če vlak že prihaja. Poletna sopara ga hitro potegne nazaj v klimatizirane prostore. Ema spet pogleda na uro in se prestopi. Bo pa ja zdržala. Seveda bo. Iz čiste trme bo stala. Saj bo na vlaku sedela. Če ji je z

mladostjo odteklo precej energije in moči, ji je trma ostala. Celo okrepila se je. Z desnico si popravi frizuro, ki ji sicer nič ne manjka. Z iztegnjenima kazalcem in sredincem se pogladi po desnem delu glave, od temena vse do zatilja. Pobrška po sončnih očalih. Potreplja ročaj kovčka ob sebi. Uide ji vzdih.

Končno zahrešči v zvočnikih postaje, moški glas hitro in nerazločno napove prihod vlaka. Čez dve minuti je na peronu. Ema prešteva vagone. Navada, ki se je ni nikoli otresla. Dvanajst jih je. Kar dosti za potniški vlak, se ji zdi. Stari so, sivozeleni, ponekod popisani, popraskani, šipe umazane, kljuke škripajo. V kupejih so sedeži oblečeni v znano pisano blago, znan vonj po zatohlem, umazane zavese, zguban in zlizan linolej na tleh, znane razrahljane police, oglekala, naslonjala, obešalniki. Moraš z vlakom, kako pa drugače?! To je vedno bil in vedno bo najelegantnejši, najcenejši in najudobnejši način potovanja! Sploh pa če ženska potuje sama, je vztrajal Tone, preden se je odpravila na pot. Pri tej temi mu ni mogla ugovarjati. Zdaj sede k oknu, seveda gleda v smer vožnje, v nasprotni smeri ji je bilo vedno slabo. Kovček postavi kar na sredo kupeja, nima dovolj moči, da bi ga dvignila na polico. Zdi se, da bo kar samevala; v njenem vagonu ni pretirane gneče. Še minuta do odhoda. Ja, kot kaže bo res potovala sama. Škoda. Saj ne, da bi želela s kom klepetati, rada pa malo pošpega po sopotnikih, jih na skrivaj ocenjuje, si zamišlja, od kod so in kam gredo ...

Hitro, hitro, hitro! Šibaaaj! Samo to ji je šlo skozi glavo, nič drugega. Morda še kakšna kletvica. Še tri minute in ona je bila še kar na tem bednem in počasnem avtobusu. Kripa, prava kripa in ne avtobus. Kripa stara sto let, šofer pa tudi, vsaj tako je vozil. Končno postaja, prirnila se je do vrat in s komolci nasilno odrinila nekega moškega. Začudeno jo je pogledal, očitno ji na prvi pogled ne bi pripisal take grobosti. Ona ga je za nameček še sunila z nahrbtnikom in planila iz avtobusa, kot da ji gre za življenje. Samo čas, čas je bil pomemben. Nervožno je pogledovala uro na roki. Zdelo se ji je, da bo poletela, tako hitra je bila. Pri rdeči je prečkala prehod za pešce. Trobljenja in zavor ni slišala. Končno: postaja.

Vhod, okence, seveda vrsta, vrsta, kot vedno, ko se človeku najbolj mudi. "A lahko prosim? ... Imam vlak ... Zdaj ... Bom hitro ..." je hlatala pred dvema ženskama in mladeničem, ki so stali pred okencem. Ženski sta jo strogo pogledali, ena je zavila z očmi, fant pa, ki je bil prvi pred blagajno, jo je počasi in natančno premeril od nog do glave in ji nato, očitno v zameno za svoje zijanje, pomignil, češ: kar izvoli. Ni se uspela zahvaliti, zadnje ostanke sape je porabila, da je ženski, ki je prodajala karte, zastokala smer potovanja. "Joj, gospodična, pred petimi minutami mi je zablokiral računalnik, vse karte in račune pišem na roke. To bo trajalo, vaš vlak pa bo vsak trenutek odpeljal. Bolje bi bilo, da na vlaku kupite karto, če zelo, zelo pohitite, ga še ujamete ..." Gospodična je samo pokimala in brez besed odhitelela do izhoda na peron.

Železničarjeva roka z loparjem je napeto visela v zraku, njegov pogled je še zadnjič resno preverjal položaj na postaji. Pod službeno kapo in pod brki so se mu nabirale kaplje znoja, mudilo se mu je nazaj v pisarno. Ko je na peronu naenkrat zagledal zmeden, zasopihano mladenko, se je samo nasmehnil nekam pod brk in z močnim glasom zaklical: "Si se malo predolgo poslavljala od svojega dragega, a?" Da bi bila pripomba nedvoumna, je zraven še pomežiknil. Ni reagirala na opazko. Oči so ji samo begale po vagonih, začela jih je samodejno šteti in hkrati iskati najbližja vrata. Pomagal ji je odpreti njihov zatikajoči se mehanizem. Kar porinil jo je v vagon. "Pa srečno!" je še zaklical za njenim hrbtom. Ti železničarji so res čudni, ji je šlo skozi možgane, enkrat prijazni, da se kar cedijo, drugič nadležni in vsiljivi, tretjič sitni kot sam hudič. Nikoli ne veš. Spet je zadihala, se oprijela nihajnih vrat v vagonu in lovila ravnotežje na že premikajočem se vlaku. Uspelo ji je! Uspelo! Ni zamudila! Ko je prišla do sape, se je začela pomikati vzdolž vagona in zijati v kupeje, oprezajoč za primernim prostim sedežem. Vlak je bil nepričakovano precej poln. Tu in tam kakšno prazno mesto. Iskala je dalje, videla je, da je vagonov dosti, gotovo bo kje kak kupe manj zaseden. Čisto praznega najbrž ne bo več našla, sicer pa je rada imela na poti koga ob sebi. Sopotnike je na skrivaj opazovala, ocenjevala, si zamišljala, od kod so in kam gredo. Še kar sami polni vagoni, kaj je zdaj to, saj to ni edini vlak danes! Lotila se je je utrujenost, hotela je čimprej počivati. Prestopila je vagon, tretji ali četrti po vrsti. Končno se je gneča malo unesla. Po dva, največ trije ljudje v kupeju. Aha, tu je ena sama. Neka starka. Pravzaprav čisto

lepo urejena stara dama. Kar tu bo poskusila. Ob njej bo vsaj lahko mirno zadremala.

Poglej, poglej, konec koncev bom le imela družbo, pomisli Ema in se nasmehne mladi sopihajoči gospodični. Ta jo le bežno ošine, nekaj zamomlja. Malo se prestopa sredi tesnega kupeja. Očitno ji je kovček nekoliko napoti. Izbira prostor. Končno se z nekakšno ihto usede nasproti Eme, ob okno. Nekaj jo moti, videti je, da ni najbolj zadovoljna s svojo izbiro. Nahrbtnik vrže čez dva prazna sedeža. "Umaknem?" vpraša Ema in pomigne h kovčku. Punca samo odkima in se zapiči v okno. Preveč vljudna ravnino ni, si gospa takoj ustvari mnenje. Vsaj pozdravila bi lahko. Pa malo bolj bi se lahko oblekla. Res je, da je vroče, ampak tako zelo pa res ne. Take kratke in prozorne majčke. Gotovo bo imela na stara leta težave z ledvicami tako kot ona sama. To ni hec. Ampak, saj nima pravice popolni tujki razlagati, kako se primerno in zdravo obleči. Zamišljena deklica je, tale ne bo nič kaj zgovorna, še naprej ugotavlja. Ja, ta bo molčala celo pot. Tem se zdi zguba časa pogovarjati se s takimi kot sem jaz. Zanje smo težaki. Nepomebni in nekoristni. Čakajoč na konec. Grenko se nasmehne in si z značilno kretnjo spet popravi še vedno brezhibno frizuro. Pokrajina brzi mimo. Polja zrelega žita. Pokošeni travniki. Kopice sena. Krave na pašnikih, obupno iščoč zavetje pred soncem pod vse premalimi krošnjami jablan. Tone se zdaj najbrž skriva v senci na vrtu. Namazan z najvišjim zaščitnim faktorjem in oblečen v dolge rokave, s sončnikom na glavi. Počasi bere kakšno kriminalko ali pa rešuje križanke. Če bi bila doma, bi mu naredila limonado.

Kaj za vraga mora biti ta voziček sredi kupeja? A ga ne more lepo pospraviti na polico? Pa še najboljši prostor mi je zasedla. No, fino. Sitnoba, ki se je nakopičila zaradi nerveze, hitenja in vsega ostalega, kar je sploh privedlo do te poti, se samo še utrjuje in stopnjuje. Dilema: ali naj sedi pri oknu in s tem tvega, da ji bo slabo, ker bo s hrbtom obrnjena v smer vožnje ali pa naj sede poleg starke in se odpove razgledu, ker pač ne bo špegala ven čez ramo te ženske? K oknu. Pokrajina jo bo pomirila, pozabila bo, kam gre, zakaj gre, kje je, kje je bila in kje bo čez tri ure, pozabila bo na vse, na ta vagon, tudi na to žensko in njen bedast kovček. Čuti njene poglede, neprijetno ji je. Pokrajina že brzi mimo. Polja. Žito. Travniki. Krave. Dolgčas, kot ponavadi. Zakaj so tiri vedno speljani po najbolj dolgočasnih in najbolj odmaknjenih krajih? Zakaj se je stvar tako zakom-

placirala? Zakaj je vedno ona tista, ki beži? Vedela je, da stvar ne bo zdržala. Od vsega začetka je vedela. Kup znakov jo je opozarjal, da naj se ne spušča v to. Ampak, ne. Ona mora tvegati. Seveda ... In se opeči. Opekline pa se zelo počasi celijo. Ostanajo hude brazgotine. Včasih je treba zamenjati kožo. A ona take rezerve nima.

Tone jo bo pričakal na postaji. Prevzel bo kovček, jo prijel pod roko in počasi bosta šla do avtobusne postaje. Še lani je lahko vozil. Tako to gre. Ona uživa v teh njunih skupnih voznjah z avtobusi. Spominjajo jo na dijaška in študentska leta. In lahko se držita za roke. Mirno se lahko pogovarjata. Še večkrat molčita. Avtobusi so res počasni in vozijo vse redkeje, a njima se že nekaj časa več ne mudi. Zakaj bi hitel, saj te vse počaka, pravi Tone. Kako zelo prav ima. Deklica je zamišljena, resno gleda v tla, Ema ne vidi njenih oči. Zdi se, da je zelo utrujena, celo bolj utrujena od mene, prešine starko. Česa vsega si ne nakoplje mladost. Deklica bi rabila zdaj kakšno spodbudno besedo. Ampak, saj se ne more tako vsiljevati. Sicer pa, danes je svet večji, danes so mladi močnejši, kot smo bili mi. Bolj neodvisni, bolj samostojni in samozavestni. Edino potrpljenja jim manjka. Času je treba pustiti čas. Zdaj odpre lahko žensko revijo in prebira pisma, ki jih bolj ali manj izgubljene ženske duše naslavljajo na psihiatra, ta pa odgovarja vedno na bolj ali manj podoben način.

To ni beg. Ne, ni. Samo malo moram zamenjati okolje. Vrnem se ob prvi priložnosti. Mogoče že jutri. Vožnja z vlakom deluje pomirjujoče. Pravzaprav grem samo na izlet, si je govorila. Da se umakne vedno, ko se ji kdorkoli malo bolj približa, je rekel. Da ni edini, ki je to izjavil, to jo je še najbolj grizlo. Pa saj me sploh ne poznaš, je v mislih nadaljevala prepir. Po treh tednih misliš, da me lahko prebereš. To je plehko in površno. Zakaj moraš vedeti že od začetka vse, čisto vse? Počasi. Postopoma. Nikoli ne boš izvedel vsega. Ker še jaz vsega ne vem. Pa tudi zato, ker rabim nekaj svojega. Eno pikico, iskrico, ki bo samo moja. Mogoče jo bom varovala zato, da ti jo enkrat čez trideset let odkrijem, mogoče tudi ne. Ne vem, se bom odločila sproti. Je to sebično z moje ali posesivno s tvoje strani? Saj, jutri se vrnem. Malo je treba samo počakati in zadihati, šteti do deset ali več. Nobena juha se ne poje tako vroča, kot se skuha, pravijo. To bi gotovo rekla tale stara gospa, če bi jo vprašala za nasvet. Pravzaprav je kar

simpatična starka, taka urejena, z novo frizuro in našminkanimi ustnicami. Ni se zapustila na stara leta. Tudi jaz se ne smem. Mladenka še kar špega k Emi, ki se pozorno sklanja nad revijo. Ta kmalu začuti, da je opazovana in se ozre navzgor. Pogleda se srečata. Sivozelene oči z rjavimi pegicami, obkrožene s povešenimi, kot star krepast papir nagubanimi vekami in z globokimi, dolinastimi podočnjaki, se srečajo z drugimi sivozelenimi očmi, ki so prav tako posute z rjavimi pegami, le da so te oči obdane še z gladkimi, spočitimimi vekami, podočnjaki pa so komaj zaznavni in še to so samo posledica neprespance noči. Pogleda se ujameta, za trenutek se zdi, da se toplo pozdravita; samo pogleda, ločena od teles obeh žensk. Toplina štirih komaj zaznavnih iskric se za šibak hip poveže v neviden, topel plamenček, ki poživlja in pozdravlja. Nato se oči objamejo, kot bi se vlaga zrkel za trenutek spojila v moker in strasten poljub, poljub življenja. Hkratnost topline in vlage v pogledih vzdrži samo nekaj hipov, takoj nato prevlada nasprotje obeh polov, kot da voda neusmiljeno pogasi ogenj, pogleda se hitro in nerodno ločita. Mladenkin se zateče skozi okno, čeprav ne zaznava pašnikov in dreves, ki drsijo mimo, starkin pa nazaj, nekam med pisma bralk, čeprav se zdaj kar izgublja med besedami nesrečnih gospodinj. Zdi se, da je obema nekoliko nerodno.

Sprevodnik odpre drsna vrata kupeja. "Dober dan, kontrola kart." Mlad je, svež, šele dva tedna v tej službi. Ni se še čisto navadil in sprostil. Vsi ti tujci, ki jim mora vedno znova in znova štempljati karte. Vedno isti stavki, iste kretnje. In različni ljudje. Že po dveh vagonih se mu kup potnikov zlije v nerazpoznavno mešanico. Sprva si je zapomnil obraze, potem je mislil, da si jih je zapomnil, potem je končno ugotovil, da vedno znova vse pomeša. Ko se sprehaja po ulici, se mu zdi, da jih prepozna, da pozna vse mimoidoče. Preveč tujih ljudi na kupu, preveč enolično delo, preveč brezosebno. Dvomi, da bo zdržal. Rad ima vlake, vedno jih je imel rad, a to ni dovolj. Moti ga, ker se mu množice potnikov prej ali slej pomešajo v en sam obraz, nerazpoznaven, nedoločljiv, neopisljiv. Barva las in oči, odtenek kože, kretnje, način pogleda, vse se stali v nepregledno mešanico vtisov. Ni navajen tega. Ljudje vstopijo, se peljejo in potem gredo. Prejšnji sprevodnik, stari Andrej, ga je hitro pogruntal. Pa ne, da si tako zelo sentimentalni, dragi moj? A misliš, da si nekaj zelo posebnega? Kaj misliš, da boš navezal neke hude stike, prave zveze in poznanstva s temi

ljudmi? To ti pridejo in grejo, tako kot tudi ti prideš in greš. Kaj hočeš več? Mogoče pa bi moral bit kak psiholog ali kaj takega. Socialni delavec. Zapomnil si boš kakega smrdljivega klošarja, ki se ti bo švercal na wc-ju, in mogoče za par dni kakšno lušno punco, to pa je tudi vse. Ne delat znanosti iz štempljanja kart, dragi moj. Navadil se bo, šele dva tedna je tukaj. Človek potrebuje več časa. Gotovo kak mesec ali dva. Rabim čas, to je vse, si je govoril.

“Karte prosim,” ponovi nekoliko glasneje. Ženski v tem kupeju ga ob prvem opozorilu sploh nista zaznali. Vsaka gleda v svojo smer, ena bolj zamišljena od druge. Sprevodnik se vljudno obrne najprej k starejši dami, ki zdaj že brska po torbici. “Izvolite.” “Hvala, izvolite,” pokima. Obrne se k drugi, mlajši, ki vneto brska po nahrbtniku in končno izvleče denarnico. Pove smer vožnje. Mladenič nekoliko zastane, kar naenkrat ne ve več, kaj hoče ta mladenka, vidi premikanje njenih tankih ustnic, nervozno mečkanje denarnice po rokah, gleda jo v oči. V vse tiste rjave pikice v sivozelenih očeh pogleda hkrati. Potegnejo ga k sebi, tako je, kot bi pokukal skozi teleskop in bi mu bile naenkrat vse te iskrece se pikice dosti bližje, občutek ima, kot bi ga črni luknji sredi njenih zrkel posrkali vase. Oba nerodno umakneta pogled. Ona ponovi smer. “Aha, ja, seveda,” momlja on in vleče iz črne torbe cenik voženj. “Dva tisoč petsto šestintrideset,” pravi. Mladenka odpira denarnico, nabito z vsemi mogočimi listki, sporočilci, podobnicami in računi. “A toliko? Sem mislila, da je ceneje,” momlja zdaj ona. “Če kupite karto na vlaku, je dražje.” Še naprej nervozno brska po denarnici. “Samo dva tisoč imam,” prizna. “Kaj pa zdaj?” Spet se gledata, a tokrat oči plaho odtavajajo nekam mimo. Njen pogled niha med brezhibnim vozлом njegove kravate in adamovim jabolkom na gladkem, ozkem vratu, njegov pa obstoji na njenih rokah s pomečkanim denarjem. “A potujeta skupaj? Lahko posodite?” se zdaj on obrne k starki, ki ves čas pozorno spremlja dogajanje. Seveda se sprašuje, ali naj vse skupaj spregleda, ali naj ji napiše karto s popustom ali pa sploh nič. Ampak šele dva tedna je v tej službi, kaj, če bo kaj narobe, to bi bila huda kršitev pravil, kaj, če se pojavi kontrola prav danes, mu odzvanja v glavi. “Nisva skupaj, bom pa vseeno pogledala,” pravi starka. Odpre denarnico tako, da onadva ne moreta videti njene vsebine. Seveda zelo natančno ve, koliko gotovine ima pri sebi. Več kot dovolj, še drobiž bi se našel. Za trenutek okleva, pogleda po sprevodniku in mladenki nasproti, obide jo nek že zelo, zelo oddaljen, skoraj pozabljen spomin.

A prijeten, zelo prijeten. Kar na smeh ji gre naenkrat. “Zal, nič ne bo,” govori s prijaznim nasmeškom na ustnicah. Mladenka in mladenič jo začudeno gledata. Zakaj se pa tako nasmiha? Kaj je tu, v tem precej nerodnem položaju, smešnega? - gre obema istočasno skozi možgane. On zajame sapo in že začčenja razlagati o pravilih na vlaku, ki jih seveda nikakor ne gre kršiti, čeprav bi človek kdaj resnično z veseljem naredil izjemo. Bolj ali manj ves čas gleda v tla in se malo prestopa na mestu. V rokah še vedno drži cenik. Mladenka ga skrušeno opazuje, pri sebi premleva o rešitvah, še kar mečka denarnico in še kar začudeno pogleduje k starki nasproti, ki se še vedno smeje. Ta naenkrat prekine mladeničev monolog: “Kaj pa vi? A vi lahko posodite?” Njemu v trenutku zmanjka sape. “Kako? Jaz? Jaz?” le izdavi. “Ja, vi. Kaj me tako začudeno gledate? Saj se zdite brihten fant, gotovo ste pomislili na to možnost. Če že hočete, da je vse po teh vaših svetih pravilih, vi posodite deklici denar in napišite ta smešen račun. Ko pridemo do mesta pa vam bo vrnila. Saj tam je končna postaja, ne? Gotovo je v bližini kak bankomat. Vas bo potem ona povabila v zahvalo na kavo. Saj končate z delom za danes, ne? Lahko gresta kar v tisti bife na postaji, tisto je simpatičen lokalček, imam prav lepe spomine nanj.” Starka se še kar nasmiha, prav ponosna se zdi na svojo domislico. On in ona se nekaj trenutkov gledata, mine par dolgih sekund, njegov pogled se spet začčenja potapljati v njenem. “Hm, ja, to bi pa šlo, če je seveda gospodična za to,” končno izdavi mladi sprevodnik.

Mladenka sedi ob oknu, še vedno je v smer vožnje obrnjena s hrbtom, a tokrat ji začuda ni slabo. V rokah drži račun in karto. Nasmiha se nekam vase, malo ji je nerodno, ker ji gre kar tako na smeh. Nasproti še vedno sedi stara Ema, ki še kar vztrajno lista po svoji reviji. Mogoče bi lahko zdaj ena ali druga kaj rekla, led je prebit, a obe kar molčita, neko spokojno zadovoljstvo ju preplavlja. Mladenko poleg tega preveva še mešanica prijetnega razburjenja, treme in nestrpnosti. Cilj njene poti je vse bližje, končna postaja prihaja. Vožnja gre h koncu. Pobrskava po nahrbtniku in izvleče ogledalce. Z krenjo, značilno zanj, si popravi frizuro. Z iztegnjenima kazalcem in sredincem se pogladi po desnem delu glave, od temena vse do zatilja. V odsevu ogledala se z novo energijo iskrijo rjave pegice v sivozelenih očeh. Vlak že upočasnjuje. Zdaj ne more in niti noče več skrivati nasmeha.

Loredana Gec

Jezik, kdo bo tebe ljubil?

Govor na Prešernovi proslavi 13. februarja 2006 v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu ob podeljevanju literarnih nagrad revije Mladika.

“**N**a svetu smo že milijone let,
zmetali v veter nešteto besed
in vsak, kdor se na svet rodi,
od zibelke do groba govori-besede,
porabi milijarde besed,
nič čudnega, če se nam kdaj zazdi,
da smo si že vse povedali,
razen tistih, najbolj pravih reči,
ki se sploh ne dajo povedati.”

Te verze je napisala pesnica Svetlana Makarovič.

In res je tako! Na milijone, na milijarde besed smo že izgovorili ljudje. Pa smo si zares že vse povedali? In tiste najbolj prave reči - se sploh dajo povedati? Besede so me od nekdanj očarale, posebno če so bile skladno in občuteno postavljene druga ob drugo, od nekdanj sem bila zaljubljena v splet besed: iskrenih, ljubečih, strastnih in drhtečih, živih, gorečih, smejočih in svetlih. Ne morem pa trpeti in nikoli ne bom tistih priliznjenih, napihnenih, pretkanih, grobih in ledenih. Zmeraj me bodo bolele potrte, ječeče, trpeče, vdane in ranjene. In nikoli, prav nikoli se ne bom nehala jeziti nad nemarnimi, približnimi, pokvečenimi, pomendranimi in ponižanimi besedami, ki so posejane vsepovsod. A predno spregovorim o slednjih, se bom še malo pomudila ob čaru besed in izrazila hvaležnost vsem, ki znajo z besedo ustvariti lepoto, da jo lahko tudi jaz čutim in da zaživi v meni.

Pri svojem radijskem delu z otroki sem zelo rada segala po otroški poeziji. Zmotno je prepričanje, da z otroško poezijo pesniki nagovarjajo samo otroke. Prej narobe, saj smo odrasli tisti, ki moramo pesem otroku prebrati, mu jo razložiti in razkriti vso njeno pomensko razsežnost. In kdo zna bolj igrivo in vesele uporabljati besede kakor Tone Pavček? Na srečo ni sam, njegovemu imenu bi lahko dodala še celo vrsto izvrstnih slovenskih pesnikov. “Besede za sladkosnede” je naslov pesniške zbirke, iz katere vam bom prebrala “Besede, take in drugačne”.

“Ljubim besede, tiste prave,
ki nočejo v glave odraslih:
sočne in zvočne in vsemogočne,
zmožne in prožne,
gladke in sladke,
ki se v ustih tope,
čistijo grlo in ga hlade,
kakor bonboni,
ko čokolada,
ko limonada,
ki, kadar se rabijo, gladijo, vabijo,
sladijo,
zvenijo,
živijo,
ko Tivoli
in v njem direndaj
ali pa pokajo, pojo in se pačijo
kot papagaj
ali, postavim, Popokatepetl.
Ah, in kaj je besed,
kislih in pustih,
ki se kot jed
nemogoča
valjajo v ustih,
kakor čistoča
in tihobodi
in se ne spodobi
in hitro spat!

*Groza! Kakšen puščoben besedni zaklad!
Pojdimo, bratci, skozi najtanjše sito
naš slovar presejati,
da ga očistimo res temeljito
tega plevela spred in zad!*

Presejati slovar, ga temeljito očistiti plevela. Zdi se mi greh po tako izčiščenih, natančnih in izbranih besedah, kot smo jih slišali v pesmih Svetlane Makarovič in Toneta Pavčka, pokazati plevel, ki tako bujno poganja na naši jezikovni njivi. Ta plevel je tako bohoten, da začenja dušiti tudi zdrave rastline. Nekaj takega plevela sem izrula in ga zapisala v svojo beležko, malo pa ga bom natrosila tudi tu.

Kljub dveh tednom več bo premier padel na volilnem izpitu (namesto kljub dvema tednoma več..., pa še to se ne sliši lepo)

Vsoto odloča komisija (to je kalk iz italijanščine, pravilno je o vsoti odloča komisija)

Blagajnica je postala ta in ta (ne vem, kako se lahko gospa spremeni v majhno blagajno)

Prišel je na območje, ki je onesnažen (območje je srednjega spola, zato: onesnaženo)

Sprejet koledar sprejemanja deželnih zakonov in ukrepov

Manjši formati, ki jih je umetnik večkrat kar iz obeh strani okoristil (nerazumljivo)

Hamasa je pooblastila (Hamasa ni živo bitje, čeprav ga sestavljajo ljudje)

Ta in ta se huduje nad izbruhe (hudujemo se nad kom ali čim ali na koga ali kaj, zato nad izbruhi)

Nagradili so delo, ki jo je opravila ta in ta (delo je srednjega spola)

V nekem članku najdemo skoraj enega za drugim tri stavke z isto besedo, s tujko serija: Zaradi serije težav na nekaterih deželnih vlakih (zakaj ne vrste?)

Včerajšnje težave so samo zadnje v celi seriji nevšečnosti

in končno je zaradi tega Dežela že začela serijo pogovorov

Pa še:

Bil sem vesel do uspehov

Masellijev odstop je bila prva pretveza desnice za zahtevo po odložitvi

Ena od žrtev je bil hrvaški državljan

Ni izključil, da bi lahko na Kosovu prispele tudi druge čete

Najčrno glede napovedi...

Teh nekaj primerov samo za vzorec o tem, kako se danes pri nas piše in govori. Pa ne samo pri nas, žal. Ali še znamo slovensko, bi se lahko vprašali. Komur je jezik orodje, ga mora obvladati. Sklicevanje na naglico in na vpliv tujih jezikov, v katerih prejema tiskovne agencije in uredništva informacije, je cenen izgovor. Kdor obvladuje jezikovno normo, je ne bo kršil niti tedaj, ko ga ovirajo najrazličnejše okoliščine. Tistega, kar resnično znaš, ti ne more vzeti nobena naglica. A vprašanje je, če se napak zavedamo, kajti napak ne moremo odpraviti, če ne vemo zanje.

Loredana Gec (foto KROMA).

“Spoznana napaka je napol odpravljena”, pravi pregovor. Napake se ne smejo spet in spet ponavljati, ker bralci in poslušalci polagoma izgubijo občutek za to, kaj je prav in kaj narobe. Napake pa imajo neko čudno privlačnost in se, žal, hitreje širijo kakor dobri zgledi; tisto, kar je dobro, pa ponavadi ni zastoj. Zato bi od tistih, ki pišejo za javnost, upravičeno lahko pričakovali poznanje jezika. Neki slovenski jezikoslovec je brez dlak na jeziku rekel: “Kdor jezika ne zna, naj se ga nauči, ali pa naj gre v drug poklic.”

Jezik je ena pglavitnih lastnosti posameznega naroda in narodna zavest se v veliki meri opira na jezikovno. Če je šibka ena, tudi druga ne more biti trdna. Kako pomembno je dobro znanje materinščine, bi moral vedeti vsak Slovenec. Z dobrim znanjem našega jezika pa se Slovenci na žalost ne moremo pohvaliti. Raziskave namreč kažejo, da je v odrasli slovenski populaciji kakih 70 odstotkov funkcionalno nepismenih oseb, torej takih, ki nimajo zadostnega temeljnega znanja in spretnosti za ravnanje z informacijami, ki jih vsebujejo različne vrste besedil. Tako smo čisto na dnu lestvice enaindvajsetih držav, ki jih je zajela raziskava.

Zakaj pa naj bi sploh obvladovali materinščino? Odgovor je preprost: če ne obvladamo sporočanja v maternem jeziku, tudi naše izobraževanje ne bo kakovostno, osebna rast bo počasnejša, narodna kultura se ne bo ustrezno dvigovala, posledica tega bo tudi naša manjša gospodarska uspešnost. Pomislimo samo na množico informacij, ki jih prejemo vsak dan in jih ne moremo razumeti, če ne poznamo jezika. Dobro razvita sporazumevalna zmožnost je najbolj zanesljiva pot do osebnega in družbenega uspeha.

Neka neprijetna črnogledost mi pravi, da se naš jezikovni čut manjša in tanjša, trden pogled na jezik se v nas nevarno maje. Zdi se že daleč leto 1979, ko je pisatelj Bojan Štih zapisal, da slovenščini že bije smrtna ura in da bo ob koncu drugega in v začetku tretjega tisočletja izginila iz družbe evropskih jezikov. Zaskrbljeno se je tistega leta oglašil tudi Boris Paternu, ki je takole razmišljal: “Jezik ne more biti drugačen, kot je naša zavest, naše mišljenje in naše življenje... Jezikovno izražanje ni samo uporaba

bolj ali manj obvladanega besednega orodja, temveč je vzpostavljanje osebnega razmerja do sveta, stvari in ljudi." Z drugimi besedami bi lahko rekli, da je jezik prej etični kakor etnični problem.

Istega leta 1979 je bil v Portorožu tudi veliki posvet o slovenščini v javni rabi. Zavest, da je slovenščina v težkem položaju, je bila torej že tedaj močno prisotna. Zgodovina se je v naslednjih desetletjih za Slovence tako radikalno zasukala, da bi z osamosvojitvijo in ustanovitvijo samostojne države Slovenije, ki je v svoji ustavi razglasila slovenščino za državni jezik (česar na primer italijanska država ni nikoli storila za italijanski jezik), pričakovali, da se bo tudi slovenski jezik vsestransko in neogroženo razvijal in uveljavljal. Današnje stanje pa je že tako resno, da se v javnosti oglašajo protesti posameznikov in organizacij civilne družbe. Leta 2000 je slovenska vlada po zgledu skandinavskih držav in z mislijo na jezikovne probleme, ki se utegnejo zaostri po pričakovanem vstopu Slovenije v Evropsko zvezo, sprejela sklep o ustanovitvi Urada za slovenski jezik. Urad je bil potem tudi ustanovljen, pri reorganizaciji državne uprave pa je bil nato poleg mnogih vladnih služb tudi razpuščen. Zdaj obstaja le kot sektor, ki deluje v okviru Ministrstva za kulturo in nima nobene samostojnosti in nobenih pravih pristojnosti.

Zavzetih protestov in pozivov je bilo zadnja leta kar nekaj in vsem je skupna želja, da se slovenščini utrdi njena veljava. Skupina slovenistov je državnemu zboru Republike Slovenije januarja 1994 naslovila odprto pismo, v katerem je zapisanih nekaj misli, ki jih je vredno prebrati. Čisto na začetku beremo: "Za samostojno državo smo si prizadevali zato, da bi svobodno usmerjali razvoj politike, gospodarstva, kulture, znanosti in umetnosti ter v javnosti neomejeno uporabljali slovenščino. Vendar v samo-

Govor na Prešernovi proslavi (foto KROMA).

stojni državi tega nismo v celoti uresničili: kakor da s svojo samostojnostjo ne bi vedeli kaj početi. Stoletja je na slovenski jezik pritiskala zlasti nemščina, od leta 1918 pa še srbohrvaščina, italijanščina in madžarščina. Z osamosvojitvijo leta 1991 se je Slovenija gospodarsko in politično močno odprla zahodnemu svetu. Žal je to pri veliko Slovencih, še posebej v poslovnem svetu, vzbudilo občutek, da se moramo Zahodu prilagoditi prav v vsem. Nekaterim to pomeni, da moramo tujim jezikom, predvsem angleščini, dati večjo veljavo... Naši podjetniki, trgovci, vodstveniki, sestavljalci reklamnih sporočil pa v angleščini celo nam v Sloveniji pogosto ponujajo svoje blago, izdelke in storitve, prepričani, da je to bolj poslovno in gospodarsko učinkovitejše". (Ko to berem, se mi vsiljuje misel na Prešernovo elegijo svojim rojakom... kot bi jo bil napisal za današnji čas: "Kranjc, ti le dobička iščeš... kar ti bereš, kar ti pišeš, mora dati gotov d'nar!")

Da je slovenščino potrebno braniti, kaže tudi sporočilo za javnost, ki so ga oblikovali udeleženci okrogle mize z naslovom "Slovenščina danes in nikdar več". Priredila jo je Slovenska narodna zveza pri Mestnem odboru Slovenske ljudske stranke Ljubljana junija 2005. Uvodoma so na njej predstavili zaskrbljujoče stanje uporabe slovenskega jezika, saj ga celo v Sloveniji vse bolj nadomeščajo tuji jeziki, najpogosteje angleščina. Dr. Janez Dular je ob tem izpostavil, da je po drugi strani slovenščina še posebej v zadnjem obdobju deležna izjemno novih priložnosti z možnostjo enakovredne uporabe celo v evropskem parlamentu. (Tu bi še posebej naglasila besedo "možnost", kajti organi Evropske zveze ne bodo nikogar silili v to. Vprašanje je, v kolikšni meri se bodo slovenski poslanci posluževali te pravice.) Ostali organizatorji okrogle mize so poudarili glavno vlogo slovenščine pri ohranjanju slovenske kulture, slovenske istovetnosti in s tem Slovencev kot naroda. Udeleženci omizja so na koncu izrazili podporo pozivu slovenski vladi in slovenskemu parlamentu, da v skladu s svojimi pristojnostmi in dolžnostmi poskrbijo za izboljšanje stanja jezika. Slovenska narodna zveza pri Slovenski ljudski stranki je pozvala Ministrstvo za kulturo, da dosledno izvaja zakon o javni rabi slovenskega jezika, Ministrstvo za znanost in tehnologijo ter slovenske univerze, da poskrbijo za pravilno uporabo slovenščine pri strokovnih in znanstvenih objavah. (Morda veste, da imajo pri kariernem napredovanju na univerzah po uradno sprejetih merilih za presojo znanstvene uspešnosti večjo vrednost objave razprav v tujih revijah, zato slovenski

znanstveniki opuščajo objavlanje v slovenščini. Poleg tega je v nacionalnem programu visokega šolstva zapisano, da se bo delež univerzitetnih programov v tujih jezikih še povečal. Mimogrede: na slovenskih gimnazijah uvajajo, baje uspešno, tako imenovane evropske oddelke, kjer poučujejo vse predmete v angleščini.) Da se povrnem k pozivu Slovenske narodne zveze: v zadnjem odstavku je zapisana zahteva, naj javna občila dosledno uvedejo nadzor nad čistostjo besedil in pravilno rabo slovenščine, društvo slovenskih novinarjev pa naj od svojih članov zahteva, da ne siromašijo slovenskega jezika... Društvo slovenskih pisateljev in slovenske založbe so končno naprošeni, naj zagotovijo pravilno uporabo slovenščine pri pisanju in izdajanju slovenskih knjig.

Zadnji prizadeti glas se je dvignil pred dvema tednoma. Tone Pavček je v imenu komisije za slovenščino v javnosti Odbora za slovenski jezik pri SAZU-ju državnozborskim poslancem poslal apel, naj bodo pazljivi pri sprejemanju novega zakona o gospodarskih družbah, ki bi omogočil, da bi slovenska podjetja zlahka dobila neslovenska imena. Pismo se zaključuje z mislijo: "Materni jezik bi prodali za skledo leče."

Kar zadeva predpise, ki zakonsko urejajo rabo slovenščine v javnosti, naj povem da je bil zakon sprejet 15. julija 2004. Od pobude zanj in njegove vložitve v parlamentarno proceduro je minilo sedem let. Končna varianta, ki je bila sprejeta v parlamentu samo z nasprotovanjem predstavnika italijanske manjšine, se od predloga, imenovanega "Dularjev zakon" po takratnem kulturnem ministru, močno razlikuje. Oklestilo ga je predvsem nasprotovanje gospodarstva glede poimenovanja podjetij in visokega šolstva glede rabe tujih jezikov v univerzitetnem študiju. Razhajanja v slovenistični stroki, ali je takšen zakon sploh potreben, so bila precejšnja, večkrat so jih narekovala bolj politična razhajanja kakor strokovni temelji. Mnogi slovenisti zatrjujejo, da jezika ne morejo zaščititi paragrafi, zaščitijo ga lahko samo ljudje, ki ga govorijo. Obstaja tudi bojazen, da bi se z zakonom povečala opozicija med živo jezikovno rabo in normo. Delno takemu gledanju lahko tudi pritrdimo, vsekakor pa je pomembno, da slovenščino uporabljamo v vseh govornih položajih in za vse funkcije. Jezik je zares v nevarnosti samo takrat, kadar se njegove funkcije zmanjšujejo, ne pa kadar se razraščajo, kakor se že desetletja v slovenščini. Vendar če bo v bodoče slovenščina samo jezik literature in deloma vsakdanjega sporazumevanja, bo z njo konec.

Morda so se nad kom od prisotnih po mojem branjju zgrnili temni oblaki malodušja in zaskrbljenosti zaradi usode našega jezika. Ali naj pritegnemo črnogledi viziji Bojana Štiha, ki je slovenščini napovedal smrtno uro? Jezikoslovec Michael Krauss pravi, da je jezikovna raznolikost bistveni element za preživetje človeštva. Jeziki so bogastvo in pravi zaklad. Vsakokrat ko en sam jezik izumre, je človeštvo vsestransko obubožano: z estetskega, duhovnega, kulturnega, intelektualnega in zgodovinskega vidika. Izgubljam velik del našega intelektualnega bogastva, naše raznolikosti, naših spretnosti in svobode, da razmišljamo na različne načine. Jeziki nosijo v sebi znanje o svetu. Vsakokrat ko izgubimo en jezik, izgubimo tudi različno gledanje na svet. Razlike med jeziki so torej razlike med koncepti sveta in vsak jezik manj pomeni, da smo revnejši za eno opcijo, da smo za korak dalj od spoznanja samega sebe in sveta okoli nas.

V življenju se odločilne reči, čeprav bi se zdelo obratno, ne dogajajo po načelih ekonomske koristi. Gibalo je biološko preživetje. Temu pa gre predvsem za raznolikost na tem svetu. Tako kot je biološka raznolikost poroštvo, da preživijo različni ekosistemi, je jezikovna in kulturna raznolikost nujna za preživetje naše civilizacije. Računajo, da se trenutno na svetu govori okrog 6700 jezikov, čez 100 let jih bo obstajala morda samo še polovica, torej kakih 3000 jezikov, kar pomeni, da bo izginil povprečno po en jezik vsaka dva tedna. Slovenščina je z več kot milijonom govorcev na privilegiranem mestu enega od velikih jezikov, sicer zadnja, na tridesetem mestu, pa vendar. Velikih jezikov pa je na vsem svetu samo 3,9%. V enem od jezikovnih kotičkov Na radiu Trst A je profesor Miran Hladnik tako razmišljal: "Ko bodo jeziki umirali, bo slovenščina izumrla med zadnjimi. Po sreči ali po pameti, kdo bi vedel presoditi, je bila slovenščina v dveh kritičnih trenutkih v zgodovini sprejeta med privilegirane jezike: bila je 12. jezik, v katerega je bilo prevedeno sveto pismo v 16. stoletju, in je najmanjši, 30. jezik, v katerega je bila prevedena biblija današnjega časa, to je operacijski sistem Windows in zanj napisano programje."

Zato bi kljub nespodbudnim mislim, ki ste jih slišali, lahko optimistično rekla: dokler bomo Slovenci kazali dovolj moči in iznajdljivosti za izumljanje novih izrazov za nove pojave sodobne civilizacije in dokler bomo kazali veselje nad dinamičnostjo in prožnostjo ter prilagodljivostjo orodja, kakršnega imamo v našem jeziku, nam ni treba obupati. Tudi

se nam ni treba bati za našo materinščino, dokler bodo med nami živeli besedni ustvarjalci, ki nam s svojimi deli podarjajo užitek ob branju, veselje do zgodb, pravo naslado ob tihem prebiranju poezije, občutek bogatosti in polnosti, ki ga še dolgo potem, ko knjigo odložimo, nosimo v sebi. Meni se je zadnje čase to zgodilo prav z branjem literarnih nagradencev in zato so vredne pohvale literarne nagrade, kakršnih imamo Slovenci kar nekaj. Omenjam jih: prejemnik kresnika z romanom *Nokturno* za Primorsko Alojz Rebula, nominiranec za isto nagrado Evald Flisar z imenitnim romanom *Čaj s kraljico*, zmagovalec Večernice Igor Karlovšek z mladinskim romanom *Gimnazijec*, dobitnik Veronikine nagrade za zbirko *Lesbos* Ivo Svetina in Milan Dekleva, letošnji Prešernov nagrajenec. Literarne nagrade in nagrade za dosežke na različnih kulturnih področjih so dragoceno, bolj kot denarno-moralno priznanje in žalostno je, da so se ob podelitvi najprestižnejše slovenske nagrade letos oglasili ljudje iz gospodarskih krogov, ki so nespoštljivo izjavili, naj si umetniki sami plačujejo nagrade, če jih že hočejo imeti, ne pa da odžirajo težko zasluženi denar davkoplačevalcem ali, kot se učeno reče, "zavezancem za davek". Nagrade so in vedno bodo priznanje in spodbuda za vse, ki svojo ustvarjalnost podarjajo tudi nam, zato se tu, nocoj, veselimo vseh, ki so se prijavi na natečaj, ki ga je razpisala revija *Mladika*, še posebno dobitnikov prvih nagrad.

Ker potrpežljivosti prijaznega slušateljstva ni prav preveč preizkušati, bom pohitela s koncem, za katerega bom spet segla po pojočih in živahnih verzih Toneta Pavčka, ki se z besedami igra, čara, nas z njimi boža, mami, popraska, pa tudi gane. Naslov pesmi je, kajpak, Konec:

*"Vsemu na začetku je mama.
Vsemu na koncu-jama.*

*Vmes so mnogi zakaji in kaji,
vmes so solze in so smehljaji,*

*vmes so roke in so obrazi,
vmes so zmage in so porazi*

*in poglavitno: življenja kres
do pekla in nebes.*

*Od mame do jame življenje mine.
Vmes so pota in so daljine,*

*vmes se ptica po nebu spreleta,
vmes so fantje in so dekleta*

*in med njimi v dvojini vez
in nekaj skrivnostnega vmes.*

*Tisto skrivnostno, tisto malo
se bo v kom drugem nadaljevalo*

*kakor veter med listjem brez
malo za šalo in mnogo zares."*

Pa še neko misel bi rada povedala v tem čudnem, vrtoglavem in negotovem času, ki ga živimo, čeprav se bo zdelo, da ni v skladu z marsičim, kar ste nocoj slišali. Tako čutim in želela bi, da bi tako čutili tudi vi. To svoje čutenje bom izrazila z besedami nekega drugega slovenskega Toneta, ki tudi sklada pesmi-ce, to je Tone Kuntner.

*"Zahvaljen bodi čas,
ki ga živim
in ga sprejemam
kakor dar in milost."*

4. NATEČAJ RADIJSKEGA ODRA ZA

IZVIRNO IGRO

Ob 60-letnici delovanja razpisuje radijska igralska družina Radijski oder brezimni natečaj za izvirno, še neobjavljeno in nepredvajano radijsko igro. Obvezna tema je "upanje" v najširšem smislu, ki jo lahko avtorji oblikujejo v poljubni dramski obliki. Igra naj ne traja več kot 40 minut.

Predvidene so tri nagrade: prva znaša 700 €, druga 500 € in tretja 300 €. Nagrajena in morebitna priporočena dela bo Radijski oder uvrstil v svoj program.

Besedila v dveh tipkanih izvodih (format A4) je treba poslati do 31. maja 2006 na naslov Radijski oder, ul. Donizetti 3, 34133 Trst. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in njegov naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro.

M. Žitnik

Čarodejke (XXVIII.)

ORANŽNO JUTRO

Po kamnitih stopnicah. So majave, kot bi nanje pozabili v pamtiveku! Od njih diši, kot bi kdo pravkar nosil pred nami sveži morski zrak. Diši tudi od razpokanih fig, ki moli-jo svoje veje z nabuhlimi sadeži čez pamtiveške zidove. V daljavi, tam nad morjem, kričijo galebi in se prepirajo za nekaj rib.

“Če še ne veš, ti povem, da so po teh stopničkih, očarani od duhov morja, skladali svoje pesmi veliki slovenski pesniki, vsekakor Aškerc, po mojem mnenju tudi Gregorčič, a po pogovorih s tukajšnjimi ljudmi Gruden, Gradnik in Stanko Vuk...”

“To so tvoje teorije, zanimive za ljubitelje literature, toda mi živimo v novem svetu!”

Brikijevo nelagodje ob resnih pogovorih je bilo značilno že od osnovnošolskih let dalje. Poskusim z znanstvenim področjem...

“Če tod ne bi zasanjano opazoval daljnih obzorij, bi ihtiolog Cej nikoli ne objadral vseh morij in se poglobljaj v njihove skrivnosti!

“Kdo je ta Cej?”

“Eden največjih poznavalcev morja in njegovih prebivalcev, kar jih Evropa premore!”

“Imaš njegove članke?”

“Njegove priročnike? Seveda! Pri nas doma smo vedno imeli koledarje in njihove spremne knjige. Zdi se mi, da smo pri profesorju Penku rabili prav Cejev priročnik o ribah, če se kaj spomniš!”

“Kdo pomni, kaj je bilo pred petimi desetletji!”

“Kakor je kdo obdarjen s spomini!”

Čemu bi se čudila temu mojemu znancu in ga kar naprej dražila prav v tem očarljivem kotičku obalnega krasa?

“Poglej, kako lepo barvo ima danes morje! In kako leti tista jadrnica proti zenitu! Rekel bi, da se je v take vedute zasanjal predvsem Kosovel, kar bo laže dokazati kot kaj drugega!”

“Glej, zlati čolni!”

Nekaj jadrnic je zašlo v sončno svetlobo.

Z Brikijem hlastava sveže fige in sva iz neznanih vzrokov jezna drug na drugega...

“Mislim, da sva obadva pozabila na nekega pomembnega Slovenca, ki se je utegnil spuščati po teh stopničkih k morju! V vseh večjih učbenikih piše, da je Trubar pridigal v tisti zapuščeni cerkvici, ki ima glagolske napise! Morda ga je pot zanesla tudi po teh kamnih!”

“Kako ti starinsko razmišljaš!”

“Res je! Starinsko razmišljujoča oseba sem in ostanem! Počutim se dobro, ker sem blizu starinskemu morju, starinskemu veselju in tako naprej!”

“To je tvoja lažna hipoteza!”

SPOPAD Z OBUPANOSTJO

Po tako ležernih dogodljajih, kot so bili sprehodi z Brikijem, sem vsa srečna pristala na domačem pragu. Iz kuhinje je dišalo po domačih prikuhah, na vrtu pa je oče zalival stare dalije z obrabljenim zalivalnikom, po domače žlafadurjem!

“Kako moreš še vzeti v roke to predpotopno reč! Poglej! Žlafadur ima zaplate od ameriških konzerv mleka v prahu! Torej so ga flikali še med zavezniško upravo! Le kaj te veže nanj?”

“Hm, glavno, da ne pušča!”

“Ampak robovi so čisto obtolčeni in zarjaveli! Si predstavljaš, da lahko fasaš tetanus od zarjavele pločevine?”

“He, tetanus se danes dobi od slabe hrane! Tu, na tem vrtu, pa zalivamo z vodo izvirnico! In domači radič ima vse okuse dobre narave!”

S pogledom ošvrknem njegov radič, ki sem se ga prenajedla in naveličala po vseh letih varčevanja.

Tudi pločevinasti škaaf mu še vedno služi! Je napolnjen z ostanki oprane špinače, ki je v velikem cedilu na zidku. Obe posodi sta iz prejš-

njega časa, iz dobe, ko sta se poročila! Sklenem, da ne bom zinila nobene ironične besede!

“Saj sem zares kar prestrašena od vseh novosti, ki jih moramo uvajati pri tehnologiji poslovanja! Kupiš en internetni aparat, čez nekaj mesecev pa ti konkurenti dokažejo, da je zastarel! Nabaviti je treba vse znova, prekopirati stare podatke, jih vskladiti z novimi, preveriti, če je zapisano zabeleženo točno in tako naprej...”

“Spomni se, kako si se znašla v tistem času, ko si bila brezposelna! Tistega stanja bi te bilo lahko strah, ne pa zdaj, ko je svet kar prijazen!”

“Oh, moj zlati ata, kako naj si predstavljam, da je svet znosen, če pa so celo pod tem zelo lepim svodom neba, ob osrečujoči obali, zgnezdile svojo srečo najmanj zaslužne persone: bivši stalinisti, nostalgični hitlerjanci, vidalijevci, santinijevci, bivši collottijevci, še vedno vladajoči udbovci, prekupčevalci z mamili in tihi oboževalci Miloševičeve politike? Čemu naj se trudim za potomstvo? Mar kaki stranski podružnici takih profilov?”

“A, in do take megalomansko pesimistične zgage so te pripravile vse te tvoje šole in potovalne ceste!”

“Mar nisi zastopil, da če bi hotela biti poročena, bi se morala spečati z enim od takih ljudi, ki bi me absolutno negativno kategoriziral?”

“Kolikor mi je znano, je vojne v Evropi, tudi naši, že zdavnaj konec, tako da se tvoji negativneži in pozitivneži med sabo srečno poročajo in imajo otroke. Potomci pa, kot dobro veš, niso nič krivi za enega ali drugega! Obožujejo tisto, kar jim prinašajo mediji: Lady Diano in Eminema!”

“Si pozabil na Karola Vojtylo!”

“Ti si z glavo vedno nekje v cerkvi!”

“V cerkvah, dragi prijatelj, četudi so to sinagoge ali stari oraklji iz antične Grčije!”

“Dokler še kaj vidim in kaj slišim, bi si rad ogledal od zunaj in znotraj pariško stolnico in Chartres, posebej pa me zanima tista nenavadna nedokončana stavba...”

“Gaudijeva hipermoderna katedrala! To je v Barceloni!”

Skoraj bi me razneslo od sreče! Oče bo potoval z menoj; žlobudrala bova v vlaku, v avionu, po lizbonskih stopniščih, po francoskih alejah in ždela bova v oboževanju starogrških templjev!

(dalje)

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je v VIII. številki zbornika “Atti delle conferenze”, ki ga izdaja “Società triestina di cultura - Tržaško kulturno društvo - Triester Kulturverein Maria Theresia”, grafolog Oscar Venturini, predsednik Tržaškega grafološkega društva, analiziral pisavo svetniškega kandidata dr. Jakoba Ukmarja iz treh obdobj njegovega življenja in iz nje ugotovil izredno uravnovešene človeka...
- da so pri nakupovanju nepremičnin v Sloveniji na prvem mestu Britanci, za njimi pa Avstrijci...
- da je slovenski prevod celotnega grškega filozofa Platona, ki ga je celjska Mohorjeva družba izdala v dveh debelih knjigah, razprodan...
- da je posebna tuja svetovalna agencija, ki je delala analizo poslovanja na RTV Slovenija (pred reformo sedanje vlade) ugotovila, da je v hiši 600 preveč zaposlenih za delo, ki ga opravijo...
- da bo letos za slovensko kulturo Linhartovo leto v spomin na Antona Tomaža Linharta (1756-1795), slovenskega zgodovinarja in dramatika (Županova Micka, Ta veseli dan ali Matiček se ženi)...
- da je na javnem razpisu, na katerem je šlo za tiskanje slovenskih potnih listov, med raznimi ponudniki bilo izbrano za ta posel celjsko grafično podjetje Cetus...
- da se je ob anketi z vprašanjem, katero področje kulture je ljudem na Slovenskem najbližje, na prvo mesto uvrstilo gledališče (38 odstotkov), sledijo filmska umetnost (30), literatura (27), klasična glasba (22,5), opera in balet (16) ter slikarstvo in kiparstvo (11)...
- da je slovenski predsednik Drnovšek, ko je nastopil v neki oddaji, na vprašanje, ali je veren, odgovoril: “Nekaj je ...”
- da v Močilnem, tri kilometre južno od Rače, na domačiji Gašperja Kiska raste najdebelejši kostanj v Sloveniji...
- da po izidu neke ankete o branju leposlovnih knjig na Slovenskem 22% prebere vsaj eno knjigo na mesec, 24% nekaj na leto, 15 % pa leposlovnih knjig ne bere...

Peter Merkù

Iz spominov na starše (IL.)

Spomini na očeta

Kar se tiče očetovih objav v Zalivu, sem v njegovi korespondenci našel dve oceni o njegovem delu. Štiriindvajsetega septembra 1969 Boris Pahor iz Dutovelj piše očetu: *Dragi gospod, hvala za obe pismi. Zdaj je imenitno! Prispevek je nadvse zanimiv in ga bodo vsi veseli. Lep pozdrav iz Krasa. Iskreno...* Lojze Rebula pa piše 12. avgusta 1970 iz Loke Borisu Pahorju: *Dragi Boris, hvala za novi dvojni Zaliv. Lahko rečem: posrečila se Ti je imenitna številka... "Fatti di luglio" so dragocenost, posebno ker je to delano arhivsko, po direktnih virih, česar v svojem amaterstvu skoraj več ne zmoremo. Čestitaj g. Merkùju in ne daj mu miru...*

Kot sem že omenil, je oče hodil od antikvarja do antikvarja z namenom, da bi našel kakšno publikacijo, plakat, razglednico in podobno, ki bi mu pomagali razrešiti marsikatero zagonetko... in to ne samo ob pisanju o Okoličanskem bataljonu, saj je materiala za preučevanje te zgodbe našel na pretek v tržaškem Državnem arhivu, ampak na splošno o življenju Slovencev v nekdanjem Trstu.

Naneslo je, da je nekoč naletel na nekaj enkratnega. Zaliv št. 34-35, maj 1972, je edina številka ovita z rdečim trakom, na katerem stoji z velikimi črkami napisano: *Nenavadno odkritje: Slovenska korespondenca mlade tržaške grofice iz 1686. leta.* Uvod za tako odkritje je v istem Zalivu pisal prof. Alojz Rebula pod naslovom: *Palača Marenzi - oktober 1686* s posvetilom: *Gospodu Josipu Merkùju odkritelju prve plemiške korespondence v slovenskem jeziku.*

V kratkem uvodu prof. Rebula opisuje zgodovino tistih časov in lik Marie Isabelle Marenzi, potomke rodbine baronov Coraduzzi in žene grofa Lodovica Antonija Marenzija. V tem izredno čustvenem uvodu prof. Rebula prikaže, kako tiho, vztrajno delo g. Josipa Merkùja je bilo kronano z odkritjem absolutno prve najdene plemiške korespondence v slovenskem jeziku, in razlaga,

zakaj je bilo to odkritje pomembno: *Pozitivistična ekskluzivnost dr. Franceta Kidriča, ki je možnost rabe slovenščine v plemiških slojih a priori izključil, se je s tem podrla. Tiha teza mladega slavista dr. Jožeta Koruze, ki je to možnost predpostavljal, je s to najdbo našla svojo neovrgljivo potrditev.*

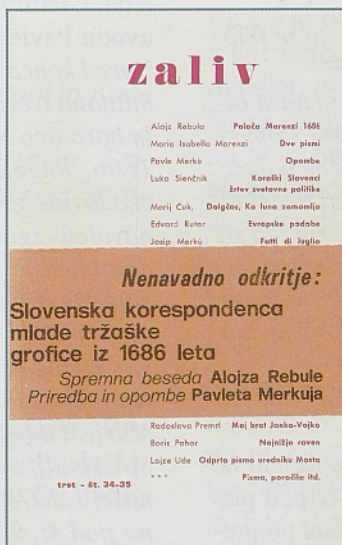
Prof. Rebula se ob koncu uvodnega članka zahvaljuje vsem, ki so omogočili, da je korespondenca ne samo prišla na dan, ampak bila tudi deležna pozornosti, ki je je vredna, in zaključuje: *še hvala dr. Pavletu Merkùju, sinu najditelja te korespondence, ki je znal najdbo prestreči z občutljivostjo umetnika in s pristopom strokovnjaka slavista.* Tudi jezikovni komentar k obema pismoma je za isti Zaliv napisal Pavle.

S pismom 17. julija 1972 se oče zahvali prof. Rebuli za lepe besede, ki jih je napisal o njem v Zalivu v zvezi z najdbo 23 pisem Coraduzzi - Marenzi, in nadaljuje: *Odkar sem se začel ukvarjati s tržaško zgodovino, sem to delal le, ker nisem do tedaj bral, da bi to storil drugi, bolj poklicani in učeni od mene. Škoda se mi je zdelo, da bi se izgubilo to, kar sem slišal od svojih staršev. Zato sem skušal nadomestiti pomanjkanje potrebne humanistične podlage in svoje skoraj nepismenosti z veliko ljubeznijo in srcem za iskanje naše zgodovine v Trstu!*

Zato me tržaški knjižni antikvarji - vštveši enega fašista - poznajo za Slovence in vedo, da iščem drobtine, saj ni upati na kaj tehtnejšega. Mnogo je končalo v smeteh in ognju. Eden teh mi je rekel: "se no i ga niente". Slovenci namreč. Skoraj vsi stari Slovenci v Trstu pa imajo, najmanj, srčno napako.

Tako je zvedel zame tudi gospod C., ki sicer ni trgovec-antikvar, kateremu sem bil jaz prej poklonil nekaj prepisov prav Marenzijevih dokumentov, ki so ga zanimali za neki spis (ki je izšel v "Piccolu" 25. marca 1972, na 6. strani).

Gospod C. mi je nekega dne telefoniral, "če me zanimajo slovenska

Zaliv št. 34-35 iz leta 1972.

pisma, pisana proti koncu XVII. stoletja od neke baronice Coraduzzi". - "Seveda me zanimajo".

Prinesel mi jih je 30. novembra 1971.

Na prvih dveh pismih nisem mogel ničesar razbrati; a ko sem pregledal tretje, so v meni začeli peti velikonočni zvonovi. Datum, lepo pisana, razumljiva slovenščina in podpis [sic] Marenzi! Slovensko, staro pričanje iz palače Marenzi.

Mirno sem porinil stran pisma in vprašal, koliko mu za pisma dolgujem. Ko sem plačal, sem ga prosil, naj mi pove, kaj sedaj piše. Verujte mi, nisem razumel, kar mi je pravil, tako sem bil razburjen.

Nato sva se pozdravila.

Okoliščina, da imajo za nas pisma še drug - večji - pomen, je moje zadovoljstvo neizmerno povečala.

Telefoniral sem Pavletu, naj pride po pisma, in mu jih poklonil. Za ostalo veste...

Prof. Rebula je 21. julija 1972 tako odgovoril na očetovo pismo: ... čutili ste za primerno, da se mi zahvalite za tistih nekaj besed, ki sem jih napisal v Zaliv o naši Grofici, ko sem skušal dati vsaj nekaj priznanja ljubezni, ki jo je na koncu ta najdba kronala.

Bolj bi bilo na mestu, da bi se Vam jaz v imenu vse slovenske kulture, če bi jo smel predstavljati, zahvalil za zgled, ki ste nam ga dali: za zgled ganljive zvestobe in neodjenljivega garaštva...

Meni je posebno dragoceno to, kar ste mi v svojem pismu povedali o ožjih okoliščinah, ki so z najdbo v zvezi. Zato bom dal Vaše pismo v dragoceno mapo svoje kulturniške korespondence.

Velikonočni zvonovi so Vam zapeli, ko ste se sklonili nad rokopisom.

Zapeli so tudi nam vsem, ki nam je draga naša beseda. Saj tokrat ni spregovorila s proletarske stojnice na Rusem mostu, ampak iz blišča renesančne palače.

Res, spleča se biti zvest, spleča se verjeti in delati.

Naj Vam ob tej priliki čestitam tudi k temu, da ste imeli ob svoji strani sina, ki je znal temu dokumentu postreči tako, kakor je bil vreden. Še pred Groficom ste konec koncev imeli za sabo še neko drugo dragoceno najdbo, Pavleta.

Svojemu sinu ste dali svojo zvestobo in svoj humanizem...

Zanimivo je, da oče v pismu profesorju Rebuli ne piše imena gospoda, ki mu je ponudil in izročil pisma. Imenuje ga "Gospod C.". S tem je hotel prepričati, da bi ga šovinistični Trst napadel in da bi tudi on

Slovenska plemiška pisma iz leta 1980.

dobil kakšno srčno napako! Marsikomu, ki bo to bral, posebno v Ljubljani, se bo zdelo pretirano, pa ni!

Gospod C., alias Pietro Covre, se da uvrstiti med zadnje očetove prijatelje. Drugi je bil gospod Antonio Ciana. V pismu, ki ga je posebni prokurator generalne direkcije zavarovalnice Riunione Adriatica di Sicurtà in tajnik družbe Minerva v Trstu Antonio Ciana 31. decembra 1971 naslovil na očeta, piše, da je čakal teden za tednom, da bi ga mogel srečati na razstavi RAS-a, za našo zelo posrečno izmenjavo mnenj, za naše simpatične razgovore, katerim se je zadnje čase pridružil tudi gospod Covre. A torki in petki so se

vrstili drug za drugim, ne da bi se prikazala ne Vi ne gospod Covre.

...Z razstavo ni nič novega. Le malo obiskovalcev zadnje dni, morda ne, ker bi jih razstava zanimala, ampak zato, da bi prebili urico v ogrevanem prostoru! Tudi jaz grem rad tja, ker doma, tudi ko je električna pečica vključena poldrugo uro, nimam nikoli več kot 12 stopinj...

Dragi gospod Merkù, bodite zdravi in pridite me obiskat na razstavo, ker me bo veselilo...

Razstava, ki jo je gospod Ciana organiziral, je bila razstava medalj, ni manjkala seveda niti ščedenska poštna medalja gospoda Jakomina. Kot izvedenec na tem področju je gospod Ciana izdal prvi kronološki katalog medalj.

Leta 1980 je izšla knjiga "Slovenska plemiška pisma" Družin Marenzi - Coraduzzi s konca 17. stoletja. Uredil jo je in za tisk pripravil Pavle Merkù. V uvodu Pavle piše: Najdbo slovenske korespondence izpred konca 17. stoletja med baronico Ester Maksimilijano Coraduzzi, r. von Prückenthal, v Koči vasi, in baronico Mario Isabello Marenzi, r. Coraduzzi, v Trstu, dolgujemo dolgoletnemu raziskovalcu tržaške zgodovine gospodu Pietru Covreju, odličnemu poznavalcu zgodovine nekdanjih tržaških plemiških družin, ki je sredi l. 1971 izročil mojemu očetu Josipu Merkùju, raziskovalcu zgodovine tržaških Slovencev, šop slovenskih pisem iz arhiva Marenzijevih. Del tega arhiva se je pojavil v tržaških antikvariatih in tu je gospod Covre našel obe pismi in listek Marie Isabelle Marenzi ter pisma in listke Ester Maksimilijane Coraduzzi razen enega; moj oče je našel l. 1974 še eno pismo Coraduzzijeve, objavljeno pod št. 27, in nepodpisano pisemce 2. 7. 1689, naslovljeno na Ester Maksimilijano Coraduzzi.

Bojan Pavletič

STEDO (2. del)

Spominski tek dvajsetletnice osvoboditve (1945-1965)

TEK

Organizacija samega teka je zahtevala temeljite priprave. Urediti je bilo treba vrsto stvari: določiti tekače (tudi rezervne) in spremljevalce (z avtomobili), načrtati progo in jo razdeliti tako, da je vsak tekač pretekel od enega do največ štirih kilometrov, v vsakem kraju določiti kraj, kjer se bodo tekači ustavili (to so bili skoraj povsod spomeniki padlim) in bo tam potekala krajša lokalna proslava, zagotoviti govornike, poskrbeti za dovoljenja pri oblasteh in še bi lahko naštevali.

Celotna proga je bila razdeljena na pet odsekov, in sicer naslednje (v oklepaju so navedeni organizatorji posameznih odsekov):

1. odsek

Sreda, 26. maja (*Dolhar, Nanut, Predan, Jalen, Prešeren, Švarc*);

Belopeška jezera, Fužine, Trbiž, Žabnice, Ukve, Špeter, Ažla, Sovodnje, Matajur, Ažla, Čedad, Gorica, Podgora, Grojna, Števerjan.

2. odsek

Četrtek, 27. maja (*Sancin, Primožič ter predstavniki Olympie, Doma in Vala*);

Števerjan, Oslavje, Pevma, Podgora, Gorica, Štandrež, Sovodnje, Peč, Rupa, Gabrje, Vrh, Dol, Poljane, Doberdob.

3. odsek

Petek, 28. maja (*goriški organizatorji in Kosmina, Brezigar, Budin, K. Tavčar*);

Doberdob, Medja vas, Štivan, Devin, Selslan, Slivno, Vižovlje, Cerovlje, Prečnik, Šempolaj, Praprot, Nabrežina.

4. odsek

Sobota, 29. maja (*Pertot, Brezigar, Husu, Škerlavaj, Drasič, Kokorovec, Kokošar*);

Nabrežina, Križ, Bajta, Šempolaj, Praprot, Salež, Zgonik, Gabrovec, Prosek, Kontovel, Repnič, Repentabor, Fernetiči, Gropada, Padriče, Trebče, Opčine, Trst - Ul. Ghega in M. D'Azeglio, Kulturni dom, Dijaški dom, Sv. Ivan.

5. odsek

Nedelja, 30. maja (*Vitez, Colja, D. Starc, S.*

Tavčar, Jankovič, Bernhardt, Bandi, M. Lah, R. Čač, Grgič);

Sv. Ivan, Lonjer, Katinara, Ključ, Boršt, Ricmanje, Domjo, Rižarna, Škedenj, Milje, Korošci, Oreh, Mačkolje, Prebeneg, Dolina, Boljunec, Glinščica Jezero, Bazovica.

Izpeljava teka je bila za prireditelje kar krepak organizacijski zalogaj. Tekiški del proge je skupno meril 124 km in je bilo treba postaviti na njo okrog 130 nosilcev štafetne palice, ker pa so nekod tekli tudi v trojkah, zlasti v krajih, kjer so bili spomeniki, je bilo vseh tekačev okrog 200. Tem bi morali prišteti še spremstvo v avtomobilih in rezervne tekače, ki so bili določeni, da vskočijo v tek, če bi bilo to potrebno. Na nekaterih področjih namreč ni bilo dovolj domačih tekačev, zlasti v Nabrežini, Škedenju in pri Domju. Vsak udeleženec je dobil posebej za to priložnost pripravljeno enotno majico in značko. Urnik teka je bil izdelan za celo progo in tekači so imeli do minute točno izračunan čas prihoda in odhoda v posameznih krajih, kjer so morali obiskati spomenike padlim. Časovni potek proge naj bi ves čas nadzorovali spremljevalci v uradnem vozilu, ki je imelo montiran zvočnik, skozi katerega so predvajali borbene pesmi. Proga je bila tako izpeljana, da bi tekači obiskali kar okrog 50 spomenikov, pokopališč in spominskih plošč, ki so pričali o več kot 2.000 padlih za svobodo tega področja. Mladi tekači naj bi se tako poklonili spominu na vse te žrtve in jih simbolično povezali s prvimi primorskimi uporniki, ki so darovali svoja življenja v Bazovici.

Skozi posamezne vasi naj bi tekli v veliki večini domači tekači. V številnih krajih jih je kasneje pričakala množica vaščanov. Ponekod so pripravili krajše slovesnosti z govori, recitacijami, pevskimi zbori in polaganjem vencev. Spominska znamenja v posameznih krajih so bila za to priložnost okrašena s cvetjem. V krajih, kjer so bili občinski sedeži, so udeležence - kot je bilo določeno - pozdravili župani ali druge vidnejše osebnosti tamkajšnjega javnega živ-

ljenja. V tržaškem Kulturnem domu mestnega župana seveda ni bilo, mladim pa je izrekel čestitke in zadovoljstvo nad to proslavo dr. Tončič. Vse to so pripravili priložnostni krajevni odbori za STEDO. Organizatorjem so razne slovenske javne osebnosti poslale tudi več pisnih čestitk.

1. DAN

Prav je tudi, da ohranimo v strnjeni obliki kratko kroniko tega petdnevnega teka. Štart prireditve je bil v sredo, 26. maja, pri zgornjem Belopeškem jezeru, kjer se je zbrala skupina slovenskih mladincev. Predstavniki organizacijskega odbora Klavdij Palčič je prebral spominsko listino ter jo vložil v votlo štafetno palico. Za njim je spregovoril še Vito Svetina, nakar je ob 16.30 palico s spominsko listino prevzel prvi tekač Vlado Klemše. Naslednji tekači so jo izmenoma nesli do Bele peči, od tam dalje pa je nadaljevala pot z avtomobili do Beneške Slovenije. Organizatorji so se odrekli prenosu palice od Kanalske doline dalje s tekači, ker tega tedanje razmere niso dopuščale. Tako so jo prepeljali do Špetra. Tam je že čakala večja skupina tekačev in tekačic, da jo ponesejo do vasi Matajur, kjer so se na pokopališču poklonili spominu na devet tamkaj pokopanih partizanov, pa tudi na grobu beneškega barda msgr. Josipa Trinka. Na pokopališču so bili zbrani vsi matajurski vaščani, domači predstavnik Izidor Predan se je mladim zahvalil za njihovo pobudo, župnik Pasquale Gujon pa je opravil blagoslov in za padle zmolil očenaš v slovenščini. V tistih časih je bilo to zelo pogumno dejanje.

Iz Beneške Slovenije je tek krenil na pot proti Goriški, kjer je v Gorici na križišču Madonnina že čakala velika množica. Od tam so tekači v spremstvu dolge kolone avtomobilov krenili skozi Podgoro in Grojno v Števerjan. Za pot po Goriškem so organizatorji poskrbeli za vsa potrebna dovoljenja. Tek so zato ves čas spremljali karabinjerji in policija, tako da ni prišlo do nobenih zapletov. Tudi v Števerjanu so bili ob prihodu tekačev zbrani vsi vaščani. Mladini se je za pobudo zahvalil župan Her-

menegild Podveršič, za organizatorje pa je spregovoril dr. Karlo Primožič. Mladinci so na spomenik padlim v vasi položili venec. Sledil je krajši spored. Vojko Devetak je recitiral dve partizanski pesmi, zbor Briški grič je zapel *Pesem 14. divizije* in *Naša vojska*, zbor tamkajšnjega katoliškega prosvetnega društva pa *Vstajenje Primorske*. Tekači so nato prenesli palico v občinsko poslopje, kjer je ostala do naslednjega dne. Proslave v Števerjanu se je udeležilo tudi več vidnih slovenskih političnih predstavnikov, med temi deželni svetovalec Jože Jarc, predsednik SKGZ Boris Race in drugi.

2. DAN

Iz Števerjana so tega dne mladinci krenili na pot proti Doberdobu že ob 14. uri. Skozi Oslavje so prišli v Pevmo, kjer je bila ob spomeniku padlim borcem krajša slovesnost. Recitacija 6-letne Franke Mikulus *Padel je mlad partizan* je mnogim privabila solze v oči. Po položitvi venca so tekači preko Soče prišli v Štandrež, kjer je domači sprejemni odbor postavil na trgu na Piloščah lepo okrašen oder z gorečo plamenico in slikami 26 domačih fantov, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo. V tem kraju sta bila govornika mladinec Karlič in predsednik vaškega prosvetnega društva Tabaj. V Sovodnjah so domačini pričakali štafeto na pokopališču, kjer sta govorila župan Jožef Češčut in podžupan Janko Cotič. Po nadaljevanju poti skozi Rubije, Gabrje in Devetake je bila na Vrhu ponovna slovesnost. Mladi vaščan Venko Devetak je prebral pergament, ponovno pa je spregovoril župan Jožef Češčut. Na Poljanah je pred spomenikom enajstim padlim partizanom pozdravil tekače mladi Marjan Lavrenčič, nato pa je večje

Predaja štafetne palice med tekom od Kanalske doline proti Trstu.

število mladincev, v spremstvu dolge kolone avtomobilov, priteklo v Doberdob, kjer jih je ob spomeniku (v tej vasi je ob padlo kar 72 občanov) pričakalo vse prebivalstvo z godbo na čelu, ki je ves čas igrala borbene koračnice. Tu je mladinec Karlo Černic prebral spominsko listino, manifestacijo pa sta pozdravila tudi župan Andrej Jarc in podžupan Jože Pahor, nekaj besed je spregovoril tudi Borov predsednik Dušan Košuta, ki je kot predstavnik organizacijskega odbora prišel na Goriško. Ker so bili med prisotnimi tudi vaščani italijanske narodnosti, je Jarc pojasnil pomen te manifestacije tudi v njihovem jeziku. Palica s poslanico je prenočila na doberdobskem županstvu.

Tekači na Goriškem.

3. DAN

Ob 17.45 so doberdobski tekači krenili preko kraških gmajn do glavne ceste Gorica - Trst pri Jamljah, kjer so jih toplo pozdravili prebivalci tega naselja. Tudi v tem kraju so za varnost skrbeli doberdobski karabinjerji. Goričani so na tem križišču predali palico Tržačanom, ki so nadaljevali tek v hudem nalivu po stranski poti do Medje vasi, od tam pa skozi Štivan, Devin, Selsjan, Vižovlje, Cerovlje in Prečnik do Šempolaja. Ves čas so tekače spremljali župan in podžupan Doberdoba Andrej Jarc in Jože Pahor ter predsednik SZ Bor Dušan Košuta. Ob progi se je povsod kljub slabemu vremenu zbirala množica krajanov, ki je toplo pozdravljala in ploskala mladincem ter jim metala cvetje. Pred šempolajskim spomenikom šestim padlim borcem je spominsko listino prebral Antek Terčon, v imenu vaške skupnosti pa je pozdravil Albert Peric. Ko je kmalu nato skupina kar 18 fantov in deklet pritekla v Nabrežini do spominske plošče na trgu z imeni padlih borcev, je bila tam zbrana vsa vas. Župan Drago Legiša je ob pozdravu dejal, da tolmači čustva vseh slovenskih prebivalcev te občine in dal posebno priznanje SZ Bor kot glavnemu pobudniku te prireditve. Za njim je kot predstavnik nabrežinske mladine prebral pergament Bojan Brezigar, nakar je osemletna Danila Pertot v spremstvu dveh mladih pevcev zbora Igo Gruden položila slovenski šopek cvetja pred

ploščo. Po dogajanju na trgu se je slovesnost nadaljevala v dvorani PD Igo Gruden. Član mladinske štafete je prinesel v dvorano palico; nato je spregovoril Boris Pahor. Prebral je tudi pisma obsojenca na Prvem tržaškem procesu Vladimirja Štoke, ki je padel kot partizan v Komnu. Pevski zbor Vesna iz Križa in mladinski mešani zbor PD Igo Gruden sta zapela nekaj partizanskih pesmi. Med prisotnimi v tem kraju sta bila tudi deželna

svetovalec Jože Škerk in Jože Jarc.

Glede na to, da so organizatorji poskrbeli za vsa potreba uradna dovoljenja za izvedbo te manifestacije, so sile javnega reda na Goriškem vzorno sodelovale s prireditelji ter skrbele za varnost in red. Do hudih zapletov pa je prišlo na Tržaškem, kjer so policisti zahtevali odstranitev vseh trakov s slovenskimi barvami, s katerimi so dekleta okrasila štafetno palico, kot tudi tiste na šopkih rož in vencih na spomenikih. Zaradi grožnje policistov, da bodo prekinili manifestacijo in jo prepovedali, so organizatorji ogorčeno in ostro protestirali, a ni zaleglo nič: prireditev je v preostalem delu potekala z občutkom ponižanja in prizadetosti brez tribarvnih trakov. Slednji niso nikogar motili ne v Kanalski dolini ne v Benečiji in ne na Goriškem, na Tržaškem pa je očitno pihal drugačen veter...

4. DAN

Iz Nabrežine so mladinci pet minut pred 14. uro krenili proti Križu, kjer so jih čakali vaščani pred spominsko ploščo 36 padlim Križanom. Po krajši slovesnosti, med katero je mladinec Mario Bogatec prebral pergament, trije drugi mladinci pa pod ploščo položili cvetje, so na križišču proti Briščikom prevzeli palico tekači ŠK Kras. Tudi v Saležu je tekače pričakala vsa vas, krajši govor je opravil občinski svetovalec Just Pegan, pevski zbor Salež-Zgonik pa zapel dve pesmi. Osrednja občinska proslava te manifestacije je bila v Zgoniku, kjer sta govorila mladinec Srečko Simoneta in župan Jože Guštin. Pred spomenikom z imeni šestih padlih Zgoničanov in štirih iz Koludrovice je občinski svetovalec, mladi Ivan Godnič, prebral spominsko listino, na vrsti so bile še recitacije Kajuhovih

pesmi in nastop pevskega zbora Salež-Zgonik. Fantje so nato nadaljevali pot do mostu preko avtoceste, kjer so jih že čakali Prosečani v modrih prireditvenih dresih, vendar so jih od tam dalje spremljali tudi igralci Primorja v svojih nogometnih majicah. Pri proseškem spomeniku je prisotne pozdravil mladinec Bruno Rupel, vsi so se nato poklonili žrtvam še na proseškem pokopališču, kjer je zapel *Žrtvam* zbor Prosek-Kontovel, Boženka Štoka pa recitirala pesem *Materi padlega partizana*. Ta nastop so ponovili pred veliko množico vaščanov tudi na kontovelskem pokopališču, ob spomeniku na proseški postaji pa so palico spet prevzeli tekači Krasa, katere je spremljal župan Jože Guštin. Skozi Repnič je palica prispela v Repen do spomenika z 19 imeni padlih Repencev. Pozdrav tekačem je opravil mladinec Karel Guštin, listino pa je prebrala Majda Guštin.

Na križišču pri hotelu Kras so palico prevzeli openski tekači in jo ponesli skozi Fernetiče, Gropado, Padriče (listino je pred krajevnimi spomeniki zadnjih dveh vasi prebral mladinec Vojko Grgič) in Trebče (tu je pergament prebral mladinec Cezar Možina) na Opčine, kjer je na strelišču pričakala velika množica ljudi. Pred spomenikom je recitirala nekaj pesmi v narodno nošo oblečena Lučka Tavčer, ki je tudi prebrala pergament, skoraj vsi vaščani do zadnjega pa so se nato zbrali še na vaškem pokopališču, kjer so polagali na spominsko ploščo vence in cvetje. V imenu mladih je spregovoril Armando Škerlavaj, cerkveni pevski zbor je zapel tri pesmi (*Jaz sem vstajenje*, *Žrtvam* in *Nagrob-nico*), dekan Natal Silvani pa je skupaj z duhovniki Jožetom Vidmarjem, Dijamantom Čokom in dr. Francem Štuhecom opravil molitev *Reši me, o Gospod*.

Po slovesnosti so se tekači usmerili proti Bar-kovljam, vendar v dežju, ki je postajal vse gostejši. Na pokopališču so se ustavili pred okrašenim grobom padlih in nato krenili po obalni cesti proti mestnemu središču. Skozi mesto je bila proga izpeljana po ulicah, po katerih so 1. maja 1945 partizanske brigade 9. korpusa vkorakale v Trst, in po tistih, kjer so med vojno mladinci opravljali ilegalne trosilne akcije. Mimo postaje in plošče v Ghegovi ulici ter Narodnega doma je tekače pot vodila do že prej okrašene plošče padlim v Ulici M. d'Azeglio, ob 20.40 pa so do minute točno "po voznem redu" prispeli v Kulturni dom. Mladinec Filibert Benedetič je

tam prebral pergament, nato pa je povzel besedo predsednik začasnega odbora za upravo Kulturnega doma dr. Frane Tončič, ki je med drugim podčrtal, da predstavlja ta tek sveto pot, slovenski križev pot, ki bo prišel v našo zgodovino. V Kulturnem domu so tekače pričakali tudi predsednik SKGZ Boris Race, upravnik gledališča Rado Rauber, predsednik SZ Bor Dušan Košuta in drugi.

Kljub hudemu dežju so fantje v večernem času nadaljevali pot do Dijaškega doma, kjer so jih v pravem nalinu sprejeli pri spomeniku Srečku Kosovelu vsi gojenci te ustanove z gorečimi baklami v rokah. Kratek, a svečan govor je imel tam upravnik dijaškega doma Drago Pahor, takoj nato pa so gojenci prenesli palico do sedeža PD S. Škamperle na Stadionu 1. maj pri Sv. Ivanu. Tam sta govorila predsednik prosvetnega društva Niko Škamperle in predsednik SZ Bor Dušan Košuta, katerima so sledile recitacije pod skupnim imenom *S Kosovelom ob 20-letnici osvoboditve*. Recitatorji so bili Neda Mijot, Sergij Kocjančič, Duško Udovič ter Alenka in Milica Kravos, program pa je pripravil mladi pesnik Marko Kravos.

Če odštejemo incident s trobarvnimi trakovi v prvem delu tega teka, je policija ves čas vzorno skrbela za varnost tekačev in njihovega spremstva, kar v gostem prometu in bilo vedno lahko.

5. DAN

Po sobotnih nalivih je organizatorje prireditve v nedeljo zjutraj pozdravilo jasno, umito nebo. Škamperletovi tekači so krenili s stadiona ob 10. uri. Najprej so se ustavili pred spominsko ploščo padlim na svetoivanskem Narodnem domu na Vrdelski cesti, nato pa nadaljevali pot do Podlonjerja, kjer so položili venec na tamkajšnji spomenik, palico so prevzeli mladinci PD Zvezda, katere je z razvitimi zastavami spremljala do naslednje vasi dolga kolona mladih, pa tudi starejših. V Lonjerju jih je pozdravil velik transparent preko ceste, pri spomeniku padlim pa je v imenu mladine spregovorila učiteljica Vera Žerjul. Ob robu vaške ulice so se zbrali vsi vaščani in burno pozdravljali tekače, katere je skozi naselje vodil na furgonu Oskar Kjuder s svojo harmoniko. Ves čas je igral partizanske koračnice, ki so jih glasno prepevali tudi vaščani. Pod drugim transparentom, ki je bil razpet tudi na koncu vasi, so lonjerski mladinci in mladinke počastili spomin na padle tudi na kati-

narskem pokopališču, nato pa so palico predali borštanskim tekačem, ki jih je spremljala dolga in glasna kolona avtomobilov. Na pokopališču v Borštu je spregovoril in prebral pergament predstavnik tamkajšnje mladine Edi Bernhardt, padle pa so v presunljivi tišini, med katero je potekla marsikatera solza, počastili z enominutnim molkom. V krajšem programu sta sledili recitaciji Kajuhovih *Naša pesem* in *Mati*. Spregovoril pa je tudi Niko Kosmač, soobtoženec Bazoviških junakov na prvem tržaškem procesu.

Sledila je pot do Ricmanj, kjer se je na pokopališču zbrala velika množica domačinov. Na pokopališču je spregovoril in prebral spomenico učitelj Boris Zafran, tekači pa so nadaljevali pot do Domja, kjer so palico prevzeli domači mladinci skupno z Boljunčani in jo ponesli do Rižarne, v kateri se je zbralo ogromno ljudi. Pred vstopom v Rižarno je spet prišlo do nerazumljivega ukrepa policije, ki je ukazala s štafetne palice in vencev odstraniti trakove v slovenskih barvah, ki so jih mladinke pred tem spet privezale. Ker je policija tudi tukaj grozila s prekinitvijo manifestacije, so ji bili ogorčeni in užaljeni prireditelji prisiljeni ubogati. V Rižarni je najprej predstavnik domače mladine (Škedenj in Sv. Ana) Klavdij Repič pozdravil udeležence manifestacije, sledilo je polaganje vencev, nato pa je opravil molitve škedenjski duhovnik Dušan Jakomin, ki je v kratkem nagovoru na prisotne tudi dejal: "V tem trenutku vidite venec, ki je gol, ker so z njega sneli trakove. Pozivam vas, naj vsak po svoji vesti in prepričanju moli Boga, da se ne bi nikoli ponovili tisti časi za slovenski narod in tudi za tiste, ki so to storili v tem trenutku."

Nosilci palice so nato po škedenjskih ulicah tekli mimo Železarne in Lesnega skladišča do škedenjskega pomola, od koder bi morali po prvotnem načrtu palico po morju prepeljati do Milj. Iz razlogov, ki v tistem trenutku organizatorjem niso bili znani, čolna ni bilo ob pomolu, zato je domačin Edi Germani opravil le kratek govor, prisotni so počastili spomin na vse padle na morju, v katerega so vrgli šop rdečih nagelejev, nato pa so po rezervni varianti palico prepeljali z avtom v Milje. Tam sta v imenu miljske občine spregovorila v italijanščini občinski odbornik za mladino Luciano Ciccogna, v slovenščini pa občinski svetovalec Kilijan Ferluga. Po polaganju venca na spomenik padlim so tekači krenili h Koroščem, kjer jih je pozdravil Peter Viola, spomenico je prebral Oskar Pečar, mala

Klara Cupin pa je tekačem izročila šopek cvetja. Pot je mladince nato vodila do Oreha, kjer so predali palico fantom iz dolinske občine. Ves čas je spremljala prireditev policija, ki je tudi tukaj vzorno skrbela za red in varnost na cestah. Škedenjski incident je bil zato še bolj nerazumljiv. V Mačkovljah je tekače pričakala velika množica ljudi. Pozdravil jih je Alojz Tul, prebrali so spomenico, zapel je cerkveni pevski zbor pod vodstvom Amalije Šturman in sicer *Kdo pa je ter Slovenec sem*, na pokopališču pa so padle počastili s položitvijo cvetja. Tudi pred Prebenegom je bila zbrana vsa vas ob prihodu tekačev, ki so palico predali Dolinčanom. Ti so se spustili do Doline, kjer je bila zbrana vsa vas ter je navdušeno pozdravljala veliko skupino tekačev, ki so se razvrstili ob spomeniku. Najprej jih je pozdravil domači mladinec Silvan Klabjan, ki je tudi prebral spominsko listino, posebno svečan govor je imel župan Dušan Lovriha. Spomnil se je tudi pokojnih župnikov Gabrovska in Malalana, nastopila sta recitatorja Slavica Bandi in Boris Pangerc, nakar je zapel še domači pevski zbor "Valentin Vodnik".

Iz Doline je tekače vodila pot skozi Kroglje v Boljunec, kjer jih je pri spomeniku padlim partizanom najprej pozdravil mladinec Duško Maver. Za njim je povzela besedo Slava Slavec, palico pa sta v tej vasi prevzela mladinec in mladinka v planinski opremi, ki sta se usmerila proti dolini Glinščice. Pot skozi to dolino so namreč prevzeli mladi člani SPDT, katere je koordiniral alpinist Marko Lah. Pod Jugovimi stenami sta tekača predala palico plezalcem, ki so jo spravili v nahrbtnik in z njo tako preplezali steno do grebena nad cerkvico sv. Marije na Pečeh. Od tam je pot vodila po strmih meliščih do slapa Sopot in pri Botaču preko potoka do vasice Jezero nad Glinščico. V tem naselju so pri vaškem vodnjaku prevzeli palico bazovski tekači in tekačice ter krenili po gmajnah ter preko ograd v Bazovico. Tam so jih že čakali trije skavti, ki so ponesli sporočilo v cerkev, kjer je župnik g. Živec opravil sv. mašo zadušnico za padle. Medtem se je pred cerkvijo zbrala velika množica vaščanov in tudi gostov od drugod, ki so z aplavzom pozdravili skavte, ko so se po maši vrnili iz cerkve ter nekaj minut pred 17. uro predali palico domačim mladincem in mladinkam. Ti so šli še na pokopališče, kjer so položili venec, bazovski pevski zbor pa je zapel žalostinko. Tekachi so nato krenili skozi vas in

po reški cesti na gmajno do gozdička nad spomenikom, kjer jih je čakalo šest fantov in deklet iz zadnje izmene dolge poti od Belopeških jezer do Bazovice. Palico je prevzel mladinec Stojan Sancin in ko je šesterica točno ob 17.30 med igranjem koračnic trebensko-gropajske godbe pritekla skozi gosti špalir večtisočglave množice na zborni mesto, so jo ljudje navdušeno pozdravili z dolgotrajnim aplavzom, ki kar ni hotel ponehati, zlasti ko je Sancin pritekkel na oder in visoko dvignil štafetno palico. V tistem trenutku je slovenska zamejska mladina že izpolnila svojo obljubo, da bo ob dvajsetletnici osvoboditve obiskala in počastila vse kraje, kjer leže padli borci za svobodo ter ponesla spominsko sporočilo od skrajnega severa tistega dela Julijske krajine, kjer še žive Slovenci v Kanalski dolini, pa vse do Bazovice, simbola primorskega uporništva, kjer so morilski fašistični streli že leta 1930 pretrgali življenjske niti štirim mladim fantom: Bidovcu, Marušiču, Milošu in Valenčiču.

PROSLAVA

Sledila je slavnost na prostoru pred spomenikom štirim junakom, kjer se je pred okrašenim odrom razvrstila šesterica mladih iz zadnje štafete izmene. Za redni potek prireditve so ves čas vzorno skupno skrbeli taborniki in skavti. V ospredju so pred odrom sedeli člani častnega odbora in nekateri gostje. Na častno mesto so mladinci povabili tudi mamo Pinka Tomažiča in nekatere sorodnike Bidovca, prisotno pa je bilo tudi zastopstvo jugoslovanskega generalnega konzulata v Trstu, številne osebnosti slovenskega javnega življenja v zamejstvu, z italijanske strani tajnik tržaške PSI Pittoni, podpredsednik ANPI Laurenti in številni drugi ugledni gostje, nekateri tudi z druge strani meje.

Program, ki ga je napovedovala mladinka Alenka Kravos, je najprej začel s pozdravnimi besedami mladi pesnik Filibert Benedetič, ki je prisotne pozval k enominutnemu molku, s katerim je množica v tišini počastila spomin na vse padle, nato pa prebral spominsko listino, ki je v štafetni palici ob predajanju iz rok v roke mladih tekačev potovala od

Belopeških jezer vse do Bazovice. Sledilo je polaganje k spomeniku vencev, ki so jih prinesle številne organizacije. Napovedovalka je nato predala besedo uradnemu govorniku, podpredsedniku SZ Bor Odu Kalanu, ki je svoje izvajanje sklenil z besedami: "Bidovec, Marušič, Miloš, Valenčič: Vaša žrtev ni bila zaman."

Po govorniškem delu sporeda je član slovenskega gledališča iz Trsta Silvij Kobal recitiral Kosovelovo pesem *Orehi*, združeni moški pevski zbori pod taktirko Ignacija Ote (in spremljavi harmonike Oskarja Kjudra) so zapeli uporniško pesem *Le vkup, le vkup...*, Drago Štoka je prebral *Poslednje pismo materi* na smrt obsojenega Pinka Tomažiča, pevci in godbeniki so se skupno predstavili tisočem obiskovalcev manifestacije z borbeno partizansko pesmijo *Komandant Stane*, Marinka Theuerschuh-Pisani je prebrala zapis Stanka Vuka *Madona Sclava*, pod vodstvom Svetka Grgiča so pevci in godbeniki nastopili s *Pesmijo 14. divizije*, igralec Alojz Milič je občuteno recitiral misli Pinka Tomažiča *Mladina je temelj bodočnosti*, prireditelj pa je sklenila Vrabčeva *Zdravica*, ki jo je za godbeniki in pevci povzela tudi vsa navdušena množica.

Med sporedom proslave je prišlo do edinega incidenta, česar pa večina prisotnih ni opazila. Na govorniški oder je namreč stopil in spregovoril tudi predstavnik tedanje Mladinske iniciative (ki je sicer tvorno sodelovala pri organizaciji), kar ni bilo predvideno in je s tem grobo kršil dogovor, ki ga je sklenil o govornikih pripravljalni odbor. Vse govore v vseh krajih, kjer so se tekači ustavili, in tudi na sklepni proslavi v Bazovici, so namreč organizatorji predhodno odobrili, zato je bilo dejanje govornika MI nekorektno in je povzročilo precej hude krvi, a popraviti

Prihod v Bazovico.

tega ni bilo več mogoče. A kot rečeno: občinstvo tega spodrsaljaja ni opazilo.

Štafetni tek in sklepna proslava v Bazovici ni sta bili edini prireditvi, s katerima so organizatorji pripravili to manifestacijo. V dvorani Slomškovega doma v Bazovici so namreč pripravili tudi skupinsko razstavo znanih slovenskih zamejskih slikarjev. Svoja umetniška dela so tako razstavili M. Bambič, J. Cesar, A. Černigoj, R. Hlavaty, A. Lukežič, K. Palčič, L. Spacal, B. Zuljan in E. Žerjal, trije goriški slikarji pa se vabilu na razstavo niso odzvali.

SKLEP

Morda se zdi tako obširno opisovanje te manifestacije štirideset let po njeni izpeljavi nekoliko pretirano. Toda pri tem je treba poudariti, da je bila to največja zamejska slovenska mladinska manifestacija po drugi svetovni vojni (morda pa tudi prej), ki so jo mladinci načrtovali in izpeljali popolnoma sami, brez pomoči starejših in njihovega tutorstva. Res so se v glavnem odboru kresala nasprotna mnenja, toda prireditelj je kljub temu izzvenela kot enotna manifestacija vse zamejske slovenske mladine, ki je prav s to enotnostjo izrazila tista čustva našega ljudstva v teh krajih, ki jih stališča političnih strank niso dopuščala. Ob vsej pluralnosti mnenj posameznih odbornikov je prevladala misel o prednostni uveljavitvi enotnosti proslavljanja enega najpomembnejših trenutkov novejše slovenske zgodovine, tigrovskega upora in partizanskega boja ter končne zmage. Prireditelj v taki obliki ni bila z ničemer uperjena proti sodelovanju z italijanskimi demokratičnimi krogi, ampak so mladi enostavno želeli te pomembne zgodovinske dogodke proslaviti na svoj način, v skladu s svojimi čutenji (in ne s strankarskimi stališči), s svojimi dejanji napovedati, da ostaja tudi v obdobju druge Italije v naših krajih slovenska zavest njihova prednostna izbira. Pri tem se niso ustrašili pritiskov, ki so imeli svoj izvor v strankarskih ali političnih opredelitvah nekaterih krogov, kar pa je tedanja slovenska zamejska politična voditeljska garnitura razumela bolj malo. Mlade je enostavno podcenjevala in čeprav je formalno pozdravila STEDO v vseh njegovih razsežnostih, ni v njem spregledala ne njegovega temeljnega ne generacijskega sporočila. Mladi so želeli krojiti svojo pot v bodočnost po svojih vidikih, čeprav je to neredko prekrivala patina pripadnosti tej ali oni strankarski opciji.

STEDO je sprostil v mladih elementarno težnjo po samostojnem odločanju na osnovah, ki so na Primorskem sestavljale srž boja in prizadevanj za narodni obstanek vse do druge svetovne vojne. Svoje narodno počutje so bili pripravljeni uskladiti s kakršnimkoli sodelovanjem z večinskim narodom razen s podrejanjem. Skupna dvojezična proslava pa bi bila tedaj gotovo v nasprotju s takim čutenjem, saj bi bila dvojezična zgolj formalna, fasadna, v resnici pa bi te manifestacije nikakor ne mogli izpeljati v svojem maternem jeziku, saj se ga še do danes niso naučili niti tisti naši italijanski sodržavljanji, ki nam sicer niso nasprotni.

Tako lahko rečemo, da je STEDO leta 1965 temeljil na treh vrednotah: če je bila to po eni strani manifestacija, ki je podoživljeno počastila žrtve, ki so bile potrebne za našo svobodo in je to storila z ovrednotenjem svojega narodnega čustvovanja (nikakor pa ne z nacionalizmom, šovinizmom ali celo iredentizmom), je tudi nakazala pot do možnosti enotnega delovanja na področjih, ki nas kot Slovence združujejo. Tudi do takega, kakršnega poznamo danes med tistimi krovnimi organizacijami, ki so še pred nekaj leti gledale druga na drugo le izza globokih okopov.

Morda ni slučajno, da je do teh novih odnosov, težečim k enotnosti, mnogo doprinesla prav generacija organizatorjev tedanjega Spominskega teka dvajsetletnice osvoboditve. Ista imena namreč najdemo danes (ali v bližnji preteklosti) na najrazličnejših področjih našega zamejskega življenja, od senatorjev, poslancev, županov, vsakovrstnih odbornikov pa do direktorjev medijev in raznih ustanov ter podjetij in drugih, ki so prevzeli vajeti naše narodne usode v svoje roke. Pretirano in domišljavo bi bilo trditi, da je bil prav STEDO velika šola, katere nauki naj bi pripomogli razvijati današnje nove strategije prizadevanj za naš obstanek. Ni pa mogoče zanikati, da je prav STEDO že pred štiridesetimi leti stopil na pot sodelovanja in enotnosti ob pluralnosti stališč, kar je bilo v tedanjih političnih razmerah izredno težko. Bil je davni predhodnik tega, kar naša narodna skupnost uveljavlja danes.

Čeprav ta manifestacija morda ne bo šla v našo zgodovino, kot je napovedal dr. Tončič, pa je kljub temu pomembno, da se je še vedno spominjamo.

(konec)

»Trsta ne bom več zapustila... tudi zaradi morja in Krasa«

Marjana Prepeluh Lapornik, rojena Ljubljanka, je večino svojega življenja preživela v Trstu. Tu si je ustvarila dom, njeni dve hčerki sta aktivni kulturni delavki, mož Ado je bil dolgo let urednik govornih oddaj na Radiu Trst A, sama pa je največ svojih moči tudi posvetila tržaškemu radiu, pri katerem je sodelovala od zgodnjih 50. let, od svojega prihoda v Trst.

Veliko je igrala, režirala, pisala. Še danes sodeluje z radijsko igralsko skupino Radijski oder, pri katerem je umetniški vodja. Torej je kar dovolj razlogov, da smo nanjo naslovili nekaj vprašanj.

(M. M.)

➤ **Prišli ste v Trst po drugi svetovni vojni. Kdaj je to bilo, od kod ste prišli? Povejte nam kaj o tisti dobi? Koga ste poznali, s kom ste prišli v stik?**

➤ V Trst sem prišla pozimi 1951-52. Čeprav sem po rodu Ljubljanka, sem se sem preselila iz Avstrije. V povojnem času sem živel na avstrijskem Koroškem pri maminem bratu. Tja sem prišla s potnim listom, ki so mi ga prej, v Ljubljani, kar nekajkrat zavrnilo. Avstrija je bila takrat od zaveznikov zasedena dežela in stričev dom je bil v t.i. angleški coni. Še danes mi ni jasno, zakaj sem morala svoj potni list oddati, ostala sem namreč brez dokumenta, s katerim bi potem lahko prišla v Trst. Pri stricu so me imeli radi, zdelo se mi je, da diham drugačno svobodo kot sem jo doma. Tudi takrat so še vedno bila trenja med Nemci in koroškimi Slovenci, a ne glede na vse to, sem sproščeno in optimistično gledala na svojo bodočnost, čeprav tudi v takratnem zapadnem svetu nismo uživali materialnih dobrin: vse je bilo "na kar-te". V stričevo družino so prihajali v glavnem samo njihovi nemški prijatelji. Edini Slovenci, s katerimi sem se takrat družila, so bili iz "Petrove" družine: Messnerjevi v Dobu. Z njihovo najmlajšo hčerko sem se spoznala že na fakulteti v Ljubljani, postali sva si prijateljici za celo življenje. Na njenem domu v Dobu sem potem spoznala še ostale: brata župnika Štefeja, pa drugega vihravega profesorja Jankota, tretjega nadučitelja Franca in sestro, ki je ostala na kmetiji in je skrbela za vse, tudi zame. Sprejeli so me kot eno svojih.

Na Koroškem sem se potem tudi poročila. Vse v zvezi s poroko je bi-

lo več kot preprosto, nič slovesnosti, nič svatov, saj sva - mimogrede povedano - morala iskati celo priče. Po poroki se je moj mož moral kmalu vrniti v Trst, jaz pa sem - vedno brez dokumentov - ostala še lep čas v Avstriji.

➤ **Ste takoj začeli sodelovati na radiu? Kdaj ste pristopili k Radijskemu odru?**

➤ Danes že pokojni možev prijatelj odvetnik mi je potem priskrbel nekakšne papirje, s katerimi sem prišla preko Italije v Svobodno tržaško ozemlje. Novi ljudje, popolnoma tuj ambient in še bolj tuje tržaško meščanstvo, to so bili prvi vtisi. Nisem bila novinka v poznavanju italijanskih okupatorjev medvojne Ljubljane, o čemer kasneje, a italijanstvo Slovincu sovražnega meščana, mi je vzbujal odpor.

Moj mož je bil takrat že nameščeneц tržaškega radia - Radia Trst 2. Že prve dni svojega prihoda v Trst sem obiskala radijsko poslopje na Oberdanko-

vem trgu in srečala moževe kolege. Prav med prvimi je bil profesor Jože Peterlin. Tega kulturnega človeka, pisca, režiserja, se še danes ob 30-letnici njegove smrti spominjam z občudovanjem, spoštovanjem in veliko hvaležnostjo. S svojo humanostjo, pozneje pa z iskrenim prijateljstvom, je bil res izjemen človek.

On mi je tudi odprl vrata v čisto nov svet: v igranje pred mikrofonom. Čudovit svet, ko samo z niansami svojega glasu posreduješ nevidnemu poslušalcu svoje najintimnejše misli in čustva. Spomnim se enega prvih dni, ko sem prišla v Trst. Jožeta Peterlina sem srečala v mo-

Marjana 19. januarja 2006.

ževi sobi na radiu. Rekel mi je: "Zdaj pa boste prišli k nam, kajne?" Kam? "K Radijskemu odru! Jutri je prva vaja." Z navdušenjem sem sprejela, čeprav nisem vedela, za kaj pravzaprav gre. No, tista prva vaja se je postoterila, potisočerila...

Pri Radijskem odru sem se znašla v dokaj veliki družbi mladih in manj mladih igralcev - samih entuziastov slovenske besede. Trst mi je postajal prijaznejši. Kakšni imenitni ljudje so s svojim naravnim talentom in zavzetostjo pri delu ponašali žlahtno slovensko govorico po naših domovih tostran in onstran - takrat še močno zastražene -meje. Družila nas ni samo ljubezen do igranja pred mikrofonom, ampak tudi vera v prave vrednote svobodnega, demokratičnega sveta. Rodila so se medsebojna prijateljstva. Med živimi obstajajo še danes.

Jože Peterlin je reševal na tisoče problemov. Po vojne, neurejene razmere so marsikoga od igralske družine prisilile, da je odšel. Nekateri so zapustili samo Trst, drugi so emigrirali v daljne prekomorske dežele. Jože Peterlin je moral iskati nove moči. Med svojimi študenti je našel marsikoga, ki se nam je pridružil, se vživel v delo, se tudi marsičesa naučil in ostal dolga leta z nami. Med današnjimi intelektualci, odvetniki, profesorji, časnikarji, napovedovalci in politiki najdemo nekdanje člane Radijskega odra.

Tudi režiserja Čekuta in Petkovšek sta odšla čez lužo. Jože Peterlin, rojen organizator, je začel vabiti k nam druge režiserje iz matične države. Prvi je bil Anton Marti, ki pa se je ustavil tu samo enkrat. Izza tistih let mi je živo pred očmi ravnateljica Eksperimentalnega gledališča v Ljubljani Balbina Baranovič Battelliño. V kasnejših letih je bila pogost gost Radijskega odra. Tudi lektor Ljubljanske drame Mirko Mahnič je že od vsega početka prihajal k naši radijski družini. Njega sem poznala še iz mladih let v Ljubljani. Bil je velik prijatelj mojih bratov. Zahajal je v našo hišo, bil je kot naš. Kako sem bila zadovoljna, ko sem ga potem tu srečavala na vajah! Te so bile sploh nekaj posebnega: kot režiser je prisluhnil vsakemu igralcu, z njim razpravljal o delu, o jeziku in se razdajal brez omejitve. Koliko bogatih in veselih ur smo preživeli pri njegovih režijah! Vsaka od njih je bila pravi tečaj slovenske besede. Iz poznejših

let moram omeniti še druge režiserje iz matične domovine: Mirč Kragelj se je med nami odlično počutil in tudi mi smo ga imeli radi. Iz Maribora je prihajal Branko Gombač, pa Žarko Petan, iz Ljubljane pa bizarna Majda Skrbinšek. Vsak od njih je prinašal lastno vizijo igranja pred mikrofonom.

Kaj in koliko smo igrali? Statistika govori o vrtočavih številkah odigranih oddaj. Že v prvih letih, ko so v Kopru ustanovili Radio Koper, so tukajšnji predstavniki jugoslovanskega režima svojim kulturnikom "odsvetovali" sodelovanje na Radiu Trst 2. Takrat in še nekaj časa potem je Radijski oder prevzel vse oddaje dramatike, pa tudi nekatere oddaje govornjenega sporeda.

► **Kako je z Radijskim odrom danes? Kakšen je njegov status? Na radiu ni več toliko prisoten kot včasih.**

► Status Radijskega odra se je preko desetletij spreminjal in spremenil. Danes na radiu nismo več toli-

ko prisotni kot smo bili. Spremembe so tudi v sami radijski hiši. Kvantitetno dramatika sploh ni več toliko zastopana kot je bila nekdaj. Dolžina dramatskih tekstov je krajša, dramtizacij manj. Povsem pa so odpadle dramatizacije romanov iz svetovne književnosti. Danes lahko poslušamo bralni roman pod rubriko Odrpta knjiga, kar je gotovo zvesto pričevanje avtorjeve mi-

sli, poslušalcu pa ne nudi razgibanosti dialoga.

Članov Radijskega odra je še vedno nekaj nad dvajset. Danes ne registriramo več oddaj v radijski hiši, ampak v lastnem studiu v centru mesta. Z digitalno tehniko so se radiofoniji odprle nove možnosti. Imamo dva odlična tehnika. Radijski oder predlaga dela vodstvu dramatike in vodstvu mladinskih oddaj. Do teh novitet pridemo v glavnem z razpisom Natečaja za izvirno radijsko igro. Letos je že četrti po vrsti. Vsako pot prihaja na naše uredništvo okoli 50 do 60 izvirmih radijskih del. Seveda niso vsa optimalna. Po skrbnem ocenjevanju nagradimo prve tri, dobre predlagamo samo za odkup. Ocenjevanje je skrb petih članov posebne žirije, od katere sta dva zunanja člana.

Z ozirom na skrčeno produkcijo dramatskih radijskih sporedov smo morali iskati delo v druge smeri.

Med nekaterimi člani Radijskega odra za rojstni dan.

Tako se del Radijskega odra posveča Gledališkemu vrtiljaku, drugi Tečajem lepe govorice itd. Obstoj Radijskega odra je odvisen tudi od inventivnosti njegovega vodstva. O tem vodstvu naj povem, da ima kompetentne in prizadevne člane. Na skrbnega in delavnega predsednika Marjana Jevnikarja se vsi obračamo z najrazličnejšimi problemi. Vsa teža dramaturga je na ramenih Matejke Peterlin Maver, ki se zelo uspešno udejstvuje tudi na režiserski sceni. Ivan Buzečan kdaj pa kdaj tudi režira, v glavnem pa smo mu zaupali nehvaležno vlogo urejanja naših financ. Podpredsednik Marjan Kravos je dragoceni svetovalec vse naše pojavnosti, Lučka Susič skrbi za Gledališki vrtiljak, najmlajša odbornica Alenka Hrovatin pa za tajniške zadolžitve.

► **Pri skupini Radijskega odra sodelujete še danes. Ste morda kdaj pomislili, koliko vlog ste odigrali, koliko iger zrežirali, koliko dramaturgij napisali? Kakšen je danes obračun vsega tega dela? Imate kot dramaturg pri Radijskem odru svoje umetniške poglede in kriterije. Jih lahko uresničite?**

► Kako obsežno je bilo moje delo v več kot petdesetih letih, koliko vlog sem odigrala, koliko dramaturgij in režij prevzela, res ne vem. Bilo pa je vsega precej. Obračun? Ne vedno pozitiven, tudi ne vedno negativen. Po končanem delu imam kdaj pa kdaj občutek nečesa nedognanega in nepopolnega. Nezadovoljstvo ali pa vsaj dvom sta lahko nadležna spremljevalca. Osebnostno sem vedno stremela k temu, da bi bilo delo narejeno temeljito. Pristopala sem z veseljem, predanostjo in spoštovanjem. Brez tega pa je tako in tako vse nično!

Doma smo dosti brali. To mi je ostalo. Zanimajo me tako avtorji zamejstva in zdomstva kot ustvarjalci iz Slovenije. Še vedno rada prisluhnem dobri slušni igri kot tisti dognani s televizije. Vem pa, da

Brat Marko, oče Albin in brat Janez v Benetkah 1935 (levo); desno brat Janez po vojni.

ljudje danes raje sedajo v udoben naslanjač s televizijskim daljincem v roki. Člani Radijskega odra bi si želeli več sodelovanja na našem ekranu. Bilo je sicer nekaj vzpodbudnih začetkov - sinhronizacija mladinske serije Lupo Alberto ali pa serija o naših besednih ustvarjalcih Iz sanje beseda. Na splošno pa smo na televizijskem ekranu pičlo udeleženi.

► **Nekateri se v Trstu še danes spominjamo Vašega brata Janeza, ki je dolgo let sodeloval s tržaškim radiom. Pisal je igre, nadaljevanke. Podpisoval se je Mihael Jeras. Veliko je sodeloval tudi z Jožetom Peterlinom. V Ukvah je v 60. letih obiskoval mlade klubovce, ki smo tam z Jožetom Peterlinom letovali, in nam predaval. Še danes se starejši klubovci spominjamo Jerasove trate, zelene senožeti onkraj ceste in železnice pod Nebrijo, kjer smo poslušali njegova predavanja. Mihael Jeras (Janez Prepeluh) je oblikoval platnico prve številke Mladike, ki je izšla ob koncu leta 1956. Povejte nam kaj o tem svojem bratu. Jože Peterlin ga je visoko cenil in je postavil na oder**

ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Na rob nekemu poročanju

Če bi obstajali priznanji za najbolj izčrpno oz. najbolj pomanjkljivo poročanje o imenovanju msgr. Franca Rodeta za kardinala, bi ti šli zelo verjetno v naše zamejstvo. Tržaški Primorski dnevnik je verjetno edini slovenski dnevnik, ki je Rodetovemu imenovanju posvetil kar celo stran, sestavljeno sicer povečini iz agencijskih poročil, objavljen pa je bil tudi krajši pogovor z novim kardinalom. Istega pa ne moremo trditi za slovenski večerni televizijski dnevnik RAI, ki je novico stisnil v en stavek v okviru mednarodnih vesti, nismo pa je zasledili niti v napovedniku dnevnika. Slednji se je namreč začel s poročilom o predstavitvi nove knjige Jurija Paljka (ki je potekala dan prej), nadaljeval pa s pogovorom z živinozdravnikom

kar nekaj njegovih iger (Večer belih vrtnic, Tržaška legenda).

► Neurejene razmere povojnih let, razočaranje in njegov osebni nemir so mojega brata Janeza pognale po svetu. Najprej se je zatekel v moj dom v Trst, vendar mu brez tako zaželenega "permessa di soggiorno" - dovoljenja za bivanje - ni bil dan daljši postanek. Pristal je na Dunaju, čez nekaj let pa emigriral v Združene države, kjer je komaj 46 let star umrl v San Franciscu. Glavnino svojih del je napisal na Dunaju, od koder je potem tekste pošiljal ali pa jih je sam prinašal. Vsa njegova dela je izvajal Radijski oder. Kadar se je mudil v Trstu, je ure in ure prebil s svojim dragocenim prijateljem in sobesednikom Jožetom Peterlinom. S Francem Jezo, ki ga je prijateljsko imenoval "Franec", pa je delil vizionarstvo slovenske usode.

► V Ljubljani je ves povojni čas živel še en brat, odvetnik Marko. Dočakal je osamosvojitve in se tudi nekoliko politično angažiral.

► Moj najstarejši brat odvetnik, po duši pa boem, je ostal doma. Njegova usoda je tesno povezana z medvojnimi in povojnimi dogajanjem v Sloveniji. Že prve dni vojne se je zapisal Osvobodilnemu gibanju. Oba brata je italijanski okupator postavil pred sodišče. Obsojena na dvajset let! Domov sta prišla ob italijanski kapitulaciji. A najstarejši brat ne za dolgo. Nemci so ga kot aktivista OF skupaj s šestimi dru-

gimi obsodili na smrt. V zadnjem hipu je bil pomiloščen na dosmrtno ječo.

Moj oče je bil lastnik Blaznikove tiskarne, po njegovi smrti pred začetkom vojne pa vsa moja družina - mama in trije otroci. Samo kratko pojasnilo: Jožef Blaznik se je leta 1829 priženil v Retzerjevo tiskarno in zaslovel kot veliki tiskar in založnik. ... Pozneje leta 1929 je Univerza tiskarni podelila naslov Univerzitetna tiskarna, litografija in kartonaža Jožefa Blasnika naslednika (Blaznik se je v bohoričici podpisoval kot Blasnik). Pred zadnjo vojno je to ime pomenilo pravi pojem za tiskarstvo. V podjetju je delalo 120 delavcev, opremljeno je bilo moderno v dveh poslopih na Bregu.

Oče Albin Prepeluh, kot ga je upodobil slikar Vavpotič

Pa da se vrnem k bratu. Ko se je ob koncu vojne živ vrnil iz zapora, je v tiskarni že našel novosti. Kmalu so se namreč oglasili odposlanci Centralnega komiteja z zahtevo, naj tiskarno kar podarimo državi. Nismo jih jemali dovolj resno. Čez nekaj časa nove grožnje: naj bomo pametni, država lahko pride do tiskarne tudi drugače, s kazenskim procesom, na primer. Spet jih nismo

jemali resno. Odklonili smo. Oni pa naprej: obtožili bomo mater, ki med vojno ni bila zaprta, torej je sodelovala z okupatorjem. Nemci so namreč zasedli pol tiskarne in tiskali zase. (Ali naj bi jih moja mama sama pregnala s puško?) Takšna obtožba je bila za tiste čase huda in nevarna. In res je bila pri Okrožnem sodišču v Ljubljani vložena kazenska

POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO

o vprašanju ptičje gripe ter z drugimi novicami iz našega zamejstva. Imenovanje msgr. Rodeta za kardinala je prišlo v pošte v komaj v sklopu, ki je namenjen novicam iz sveta, tako da je človek imel vtis, da so v dnevnik vest vrinili skoraj mimogrede oz. slučajno. Zdi se absurdno reči, ampak verjetno bi bilo bolje, ko bi televizijski dnevnik sploh ne bil dal novice, kot pa da jo je dal v taki obliki. Saj nimamo nič proti temu, da se zamejski televizijski dnevnik osredotoča na dogajanja v naši skupnosti, saj je slednji pravzaprav namenjen. Vendar togo vztrajanje pri zamejstvu spričo pomembnega vseslovenskega dogodka ni dobro, saj utegne pokazati na prevlado nekega zaplankanega domačijstva in miselne oddaljenosti od skupnega slovenskega prostora. To pa verjamemo, da ni prvenstvena naloga našega najpomembnejšega elektronskega medija.

ovadba. Tudi OZNA je pritiskala na brata kot je razvidno iz zapiskov v njegovem dnevniku. Končno je brat podpisal "prošnjo", naj se tiskarna podržavi. A do tega ni prišlo, ker jo je kmalu podržaval Zakon o nacionalizaciji in naenkrat je bilo vseh težav konec. Ko danes vemo za dosti hujše stvari iz tistih časov, je bila naša zgodba še kar znosna.

In kako je bilo potem s tiskarno? Sledila je doba brezglavih reorganizacij, združevanj, razdruževanj in preseljevanj strojev in ljudi. Leta 1962 so tiskarno priključili k Delu, ki je spričo Delovega novega betonskega mastodonta postala samo stranski obrat za vajence. Pa tudi časi tiskanja s svincem so se iztekli. V sedemdesetih letih so se odločili: Blaznikovo tiskarno je treba likvidirati. Nekaj podobnega se je zgodilo tudi z nekdanj znamenito Blaznikovo knjižnico starih tiskov, ki je bila v zasebni lasti moje družine. Vrnili so nam jo, a precej izropano. Obe izpraznjeni stavbi, iz katerih je iz podstrešnih oken poganjalo kar bujno grmovje (sredi Ljubljane!), sta bili precej uničeni in demolirani. Delavska univerza, ki je to razdejanje kupila za majhen denar, je potem poslopji prodala Mercatorju, z - enkrat res sposobnim direktorjem. Ta je prazne prostore preuredil v pisarne, da se je vse spet bleščalo kot pred revolucijo. Kulturnega spomenika slovenskega tiskarstva pa danes ni več. Še kratak in zabaven epilog: ko so proslavljali obletnico Jožefa Blaznika, so mu postavili doprni kip - na napačni hiši!

➤ **Govorili smo o Vas in Vaših bratih, kaj pa Vaša družina. Povejte nam kaj o starših. Za očeta vemo, da je bil pred vojno znan politični voditelj Socialdemokratske stranke. Imate kakšen spomin na to dobo?**

➤ Svoje spomine na mladostna leta obujam skozi kopreno časa: kako se dekletce podi po vrtu hiše na ljubljanskem Mirju, vidim jo na poti k uršulinkam, vidim jo pri skupnih kosilih cele družine - mame, očeta (klicali smo ga ata), tete Pepe, te preproste, plemenite očetove sestre, ki je še kot otrok hodila delat v tobačno tovarno, da je očetu pomagala, in

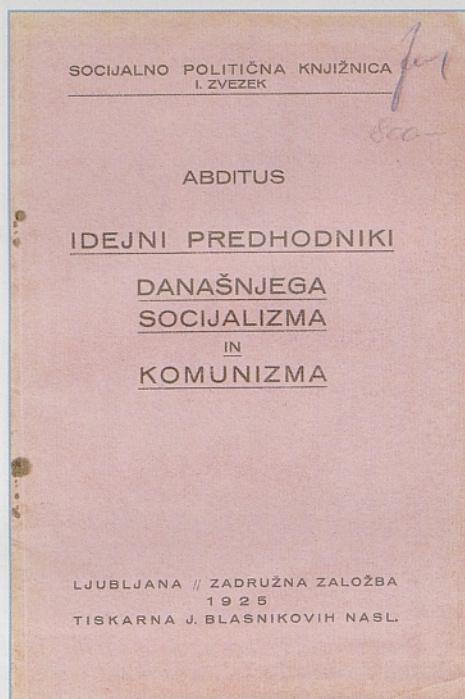
obeh bratov. Spomin se mi ustavlja ob svečanih praznovanjih Božiča, ob godovih, ali pa družinskih obiskovanjih "božjih grobov" za Veliko noč... Oba moja starša sta bila verna. Svetli dnevi, toplina, domačnost. Bogu moram biti hvaležna za tako srečno otroštvo.

Potem udarec: kličejo me sredi noči. Očetu je slabo. Mama je ob postelji in z njo naš župnik, sosed Franc Saleški Finžgar. Mrtvaški oder postavijo kar doma, takrat se je delalo tako. Mama je zdaj sama, odgovorna za tri mlade ljudi in podjetje.

Moj oče je bil iz kmečko delavske družine, a si je kot samouk prisvojil izredno razgledanost in znanje. Njegova domačija je bila v vasi malih kmečkih in delavskih ljudi tam nekje za Golovcem. Moj ded Mihael (odtod tudi psevdonim mojega drugega brata, Mihael Jeras) se je izučil za tesarja, na neki graščini spoznal dekle Marijo in se z njo poročil. Pomanjkanje je mlada zakonca poglano za zaslužkom v mesto. Od njunih otrok sta odrasla samo dva, drugi so mladi pomrli. V mestu je družinica prebivala v "majhnih, vlažnih, s stariimi ognjišči opremljenih stanovanjih". Po očetovem pripovedovanju je moj ded odhajal

na delo še, ko je bila tema in se je vračal v temi. Delavnik je bil takrat štirinajst ur, šele kasneje dvanaajst. Kadar so bile zime mile, pa se je za nekaj mesecev preselil v Trst ali na Reko in pošiljal zaslužek domov. Umrl je menda zaradi prehlada, ki mu ga je zadala tržaška burja.

Nekaj odlomkov, kot jih je o svoji mladosti zapisal moj oče: "Učitelji tiste dobe so ljubili telesno kazen kot dober pripomoček svoje vzgoje. Razen učiteljev v prvem in drugem razredu so mi vsi ostali v slabem spominu, ker so nas, brez izjeme same delavske otroke, preteпали in lasali. Moje bose noge so bile večinoma umazane od cestnega blata in prahu. Knjige, kolikor sem jih imel, so bile raztrgane, povezane z vrvico na dolgem peclju, da so nam služile pri pretepih na cesti. Na naši šoli so bili vsi učitelji narodnjaki. Razred so razdelili na dvoje: v sprednjih klopih so sedeli meščanski otroci, manjvredni smo sedeli v zadnjih. Moji starši so bili nepi-

Naslovnica publikacije iz leta 1925. Psevdonim Abditus je Prepeluhov.

smeni, a moja mama je večkrat prišla v šolo povprašat o sinu. V kmečki ruti, preprosta, v strahu pred gospodo. Odpravili so jo na kratko, češ da ima sina, ki je velik nepridiprav in iz katerega ne bo nič!”

Moj oče se je iz razočaranja nad šolo in brez vednosti svojih staršev prepisal v nemško mestno šolo, kjer pa je naletel na izvrstnega pedagoga, zaradi katerega je postal potem dober učenec in dobil veselje za knjige in pouk.

Taka mladost ga je gnala v socialno upornost in njegov kasnejši idejni razvoj. Dober poznavalec socialne strukture slovenskega naroda je pod psevdonomimom Abditus obravnaval probleme delavstva, malega kmeta, združništva, probleme malega naroda. Še mlad je stopil v pisarniško službo pri Sodni upravi ter služboval najprej v Ljubljani, potem pa v mnogih mestecih slovenske province. Doma sem dostikrat slišala o njegovih političnih prijateljih kot so Lončar, Tuma, Dermota, Janez Evangelist Krek, a to, kar je moj oče napisal ali pa kar so drugi pisali o njem, me je začelo zanimati šele, ko očeta ni bilo več. Prej sem bila premlada. Spominjam pa se, da se v predvojnem času moja družina ni prištevala k nobenemu od obeh takratnih taborov in k nobeni eliti. V mojih spominih je bil ata z menoj vedno razumevajoč, mil oče, čeprav sem mu menda prekrizala njegove načrte, da bi imel štiri sinove - evangeliste.

Gledam fotografijo iz tistih časov. K birmi sem šla. Ata je bil spet na enem od nešteti zborovanj ali kongresov. Kot vodilni slovenski socialdemokrat je bil to pot v Parizu. Do zadnjega nismo vedeli, če bo prišel pravočasno. Potem pa smo le morali v cerkev. Ko smo prišli domov, nisem hotela odložiti svoje bele birmanske obleke v prepričanju, da se bo ata vrnil zvečer. Prišel je naslednje jutro. Potem pa so naju le slikali na našem vrtu, jaz še vedno v birmanški belini.

Med službovanjem v Ribnici na Dolenjskem je ata spoznal mojo mamo. Ona je prihajala iz popolnoma drugačnega sveta - premožnejši ljudje manjšega trga. Nekaj časa je bila mama tudi učiteljica na tržaški Ciril-metodovi šoli. Osebnost mojega očeta pa jo je iz trške mentalitete kmalu potegnila za seboj. Po očetovi smrti se je res pogumno spoprijela z vsemi problemi naše tiskarne in med vojno v naši hiši - OF nam je zgradila celo bunker v kleti - nudila zatočišče marsikateremu veljaku iz vrha Osvobodilne fronte. Z epilogo, ki sem ga že navedla!

► **Večino svojega življenja ste, rojena Ljubljanka, preživeli v Trstu. Kako nas sodite? Kaj**

ste pogrešali med nami?

► V Trstu sem spoznala in se tudi vživela v mediteransko dušo primorskih ljudi. Temperamentnejši so, morda bolj odprti. Iskreno prijateljstvo, navezanost na večno veljavne vrednote pa najdem tudi tu. Mislim, da Trsta ne bom več zapustila. Pa ne samo zaradi družine, ki sem si jo ustvarila. Tudi zaradi morja in Krasa, ki se je v povojnih letih razrasel v eno samo s številnimi potkami posuto zelenino. Srce mi hitreje utripa, kadar se vračam v rodno Ljubljano, a še hitreje, kadar se vračam domov in se s hrepenenjem spogledujem s kraškimi gozdovi in brezkončno sinjino našega Jadrana.

► **Vaši načrti za prihodnost?**

► Treba bi bilo odpreti Pandorino skrinjico - ali je to komu že kdaj uspelo?

Vladimir Kos

Bolj bele, bolj rožne so češnje

*Mandžurske se zime je dih zaustavil;
vsa Azija Vzhodna, čakaje pomlad,
bori se z oblaki prahu iz dobrav,
ki komaj v debato se upajo s hladom.*

*A sonce priganja cvetove na slivah,
na češnjah, še zmrznjeni slap azalej.
O, sonce že ve, da Gospod naš je Živ,
da vrača se v kraje vstajenjska Nedelja.*

*Na tisto kraljevsko nedeljsko je zoro
se dvignil iz groba, nad smrtjo Vladar.
In oljke in griči so stali za dvor,
ves svet zastrmel je, od zmage očaran.*

*So češnje takrat že med oljkami stale?
Ker najbolj blestijo in najbolj žaré:
bolj bele od tistih kalvarijskih skal,
bolj rožne - od zdramljene naše ljubezni.*

Antena

ČESTITKE

Na sedežu Slovenske prosvete, Mladike in drugih organizacij v Donizettijevi ulici se te dni veselimo prijetnih dogodkov:

- *v sredo, 22. marca je rojstvo Veronike razveselilo družino Liljane in Iva Corve;*
- *v soboto, 25. marca pa je v cerkvi v Samatorci obljubila večno zvestobo Robertu Pericu Alenka Giugovaz.*

Z njimi se veselimo člani in sodelavci organizacij v Donizettijevi ulici.

44. DAN EMIGRANTA

V gledališču Ristori v Čedadu je bil 6. januarja že 44. Dan emigranta. Na njem so prisotne pozdravili podpredsednik Državnega zbora Republike Slovenije Vasja Klavora, vodja Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu državni tajnik Zorko Pelikan in čedajski župan Attilio Vuga. Slavnostna govornika pa sta bila prof. Beppino Crisetich za slovenska društva v videmski pokrajini in senator Miloš Budin.

V kulturnem delu sta nastopila zbor Rečan in Beneško gledališče s komedijo v režiji Marjana Bevka.

Msgr. Franc Rode tretji slovenski kardinal v zgodovini

Kardinal Franc Rode.

Papež Benedikt XVI. je 24. marca med slovesnostjo na Trgu sv. Petra v Rimu uradno sprejel v kardinalske zbor 15 novih članov, med njimi našega rojaka msgr. Franca Rodeta. Naslednjega dne so novi kardinali somaševali s papežem, ki jim je izročil še kardinalske prstane.

71-letni lazarist dr. Rode spada med 120 kardinalov, ki so mlajši od 80 let in imajo torej edini pravico, da volijo novega papeža, če se izprazni Petrov sedež.

Škratno kardinalske pokrivalo je prejel, ker sodi med ožje papeževe sodelavce v rimski kuriji kot prefekt Kongregacije ustanov posvečenega življenja in družb apostolskega življenja. To službo mu je zaupal papež Janez Pavel II. leta 2004. Pred tem je bil Rode 7 let ljubljanski nadškof in predsednik Slovenske škofovske konference.

Še prej je že 16 let opravljal pomembne službe v Rimu, saj je bil podtajnik (1982-87), nato tajnik Tajništva za neverujoče (1987-93), kasneje pa tajnik Papeškega sveta za kulturo (1993-97). Sploh pa je bilo njegovo življenje dokaj razgibano.

Ko mu še ni bilo 11 let, se je Rodetova družina maja 1945 umaknila pred komunizmom v begunstvo. Odraščal je v taboriščih v Avstriji, nakar so se Rodetovi izselili v Argentino. V duhovnika je bil posvečen leta 1960 v Parizu, kjer je študiral. Leta 1965 se je vrnil v Slovenijo in do prvega odhoda v Rim leta 1982 opravljal številne službe kot profesor na Teološki fakulteti, publicist, predstojnik lazaristov itd.

Kot velik Slovenec in kulturnik je Rode imel vedno pri srcu tudi probleme rojakov v zamejstvu in po svetu. Večkrat je predaval v Trstu, Gorici in videmski pokrajini.

Pred njim sta izmed Slovencev postala kardinala leta 1899 goriški nadškof Jakob Missia (1838-1902), leta 1998 pa sedanji nadškof v Torontu Alojzij Ambrožič (rojen leta 1930), ki je, podobno kot Rode, leta 1945 postal begunec, a ga je pot nato vodila v Kanado.

LJUBLJANA-RIM

Adria Airways bo sredi maja ponovno vzpostavila zvezo med Brnikom in Rimom. Pred leti ta zveza ni vzbudila večjega zanimanja, zdaj pa se veliko slovenskih potnikov obrača na letališče v Ronkah za začetek svojih mednarodnih poletov.

PRVI FURLANSKO-SLOVENSKI SLOVAR

Marijan Breclj je za Goriško knjižnico Franceta Bevka sestavil Furlansko-slovenski slovar, ki so ga 16. marca predstavili v Novi Gorici. Uvod prinaša esej o furlanski leksikografiji. Marijan Breclj posveča v slovarju veliko pozornost izmenjavam med furlanščino in slovenščino. Na predstavitvi je spregovoril tudi Gianni Nazzi, ki je z Brecljem sodeloval pri sestavi večjezičnega slovarja iz leta 1998.

»Si ammazza troppo poco«

“*Si ammazza troppo poco*” je zgovoren naslov pred šestimi leti objavljene knjige slovenskega zgodovinarja Toneta Ferencu o zločinih, ki jih je italijanska zasedbena vojska zagrešila v Slovenji med drugo svetovno vojno. Za enak naslov (Mondadori, 230 str.) se je zdaj odločil tudi italijanski zgodovinar Gianni Oliva, ki je sicer že prej objavil svoji študiji o fojbah in italijanskem eksodusu iz Istre in Dalmacije. Oliva daje s tem delom svoj prispevek za dokončno zrušenje mita o “dobrih Italijanah” in o spoštovanju vojnih pravil med zasedbo Jugoslavije. Povojne italijanske vlade obtožuje, da so zamolčale in skrile številne dokaze o zločinih. S tem so preprečile sojenje vodilnih kadrov italijanske vojske, ki so imeli umazane roke. Še danes niso dostopni dokumenti, ki jih je po vojni OZN poslala Italiji.

Dve nagrajenki gledališkega krožka Skk.

PRIZNANJA MLADI ODER

Na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani so v ponedeljek, 13. februarja, podelili priznanja Mladi oder za leto 2005 otroškim in mladinskim gledališkim skupinam, ki delujejo na ljubiteljskem področju. Na Goriškem je priznanja podelila Zveza slovenske katoliške prosvete, na Tržaškem pa Slovenska prosveta. Priznanja so v Trstu prejeli: Osnovna šola Frana Saleškega Finžgarja iz Barkovelj za glasbeno pravljično Smrečica za medveda; Nižja srednja šola

Levstik/Kosovel s Proseka za predstavo Županove Micke; Nižja srednja šola Srečka Kosovela z Opčin za božično igro Angeli miru; Otroški zbor Ladjica iz Devina za dramatisiran prizor Zajček Horuk in pravljično Zgodba o zrcalcu; obiskovalci Tečaja lepe govorice za najmlajše za igro Tri lepe Vide na španskem dvoru; Barvana klapa Sklada Mitja Čuk za predstavo Rdeča kapica; Gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba za prizor Eko-metamorfoze; Igralska skupina Tamara Petaros z Opčin za prizor Grmada v pristanu in Miklavževo igrico Čudne želje; gojenci Gledališkega tečaja za najmlajše za predstavo Volk in sedem kozličkov; Slovensko dramsko društvo Jaka Štoka za predstavi Do tiste stezice in Sen kresne noči; Dramska skupina Nabrežina za šest komičnih prizorov; Slovenski oder za igro Stara hiška, hruška, buška in zlato pero; Dramska skupina Športno kulturnega društva Cerovlje-Mavhinje in Slovenskega kulturnega društva Igo Gruden iz Nabrežine za igro Sen kresne noči. Letos so priznanja Mladi oder podelili že enaintridesetič. Podeljujejo pa jih vsako leto ob slovenskem kulturnem prazniku 8. februarja.

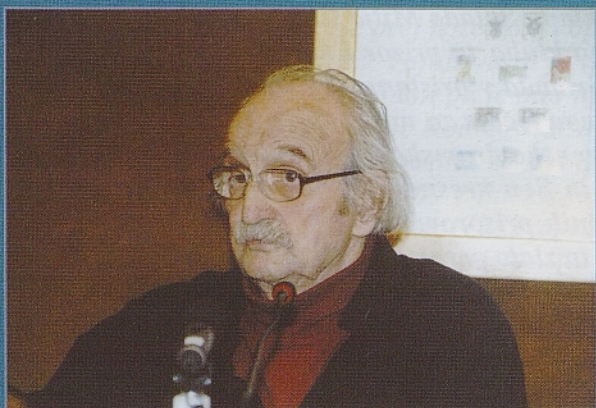
Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

Prof. Jernej Zupančič o skupnem slovenskem prostoru (levo); govornica Loredana Gec na Prešernovi proslavi (desno)

V mesecu februarju je Društvo slovenskih izobražencev nadaljevalo s kulturnimi srečanji v Peterlinovi dvorani. V ponedeljek, 6. februarja, je bil gost večera geograf prof. Jernej Zupančič s Filozofske fakultete v Ljubljani, ki je predaval na temo "Dileme in razvojne možnosti skupnega slovenskega kulturnega prostora". V ponedeljek, 13. februarja, pa sta DSI in Slovenska prosveta priredila v Peterlinovi dvorani tradicionalno Prešernovo proslavo ob slovenskem kulturnem prazniku. Na lepo obiskanem večeru so kulturni program oblikovali igralca Radijskega odra Tomaž Susič in Alenka Hrovatin ter pevca Lara in Vladislav Komar iz razreda prof. Nore Jankovič pri Glasbeni matici v Trstu, ki ju je pri klavirju spremljala prof. Tamara Ražem. Govor, ki ga v celoti objavljamo v tej številki, je imela kulturna in radijska delavka Loredana Gec. Na večeru so tudi podelili priznanja Mladi oder in nagrade literarnega natečaja Mladike, o čemer poročamo na drugem mestu. Naslednji ponedeljek, 20. februarja, je bil gost večera pisatelj in pesnik Janko Messner s Koroškega. Z njim smo se srečali ob izidu nove antološke knjige in ob njegovi 85-letnici. Zadnji ponedeljek v februarju smo v društvu spoznali letošnjo Slovenko leta gospo Mojco Senčar, dolgoletno anesteziistko na Onkološkem inštitutu v Ljubljani. Predstavila jo je in se z njo pogovarjala radijska urednica Ines Škabar.

Društvo slovenskih izobražencev vabi na svoja kulturna in družabna srečanja vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici št. 3.

Pisatelj in pesnik Janko Messner (levo) ter Slovenka leta gospa Mojca Senčar, ki jo je v DSI predstavila urednica Ines Škabar (desno).

KOROŠKA POJE

V Domu glasbe v Celovcu je bil 12. marca osrednji koncert, ki ga od leta 1972 v tem času prireja Krščanska kulturna zveza.

Letošnja Koroška poje je bila v znamenju 100-letnic združenja slovenskih duhovnikov na Koroškem Sodaliteta in smrti Simona Gregorčiča. Častni gost je bil baritonist Marko Fink, ki je zapel ob klavirski spremljavi Nataše Valant. Slavnostna govornica pa je bila njegova sestra, mezosopranistka Bernarda Fink Inzko. Prisotne, med katerimi sta bila ljubljanski in celovški škof msgr. Uran in msgr. Schwarz, sta pozdravila predsednik KKZ dr. Janko Zerzer in predsednik Sodalitete ter ravnatelj njenega Doma prosvete v Tinjah Jože Kopeinig.

V prvem, "duhovniškem" delu so nastopili mešani zbor Gallus iz Celovca, zbor Sodalitete, zbor šolskih sester in oktet duhovnikov iz Slovenije, v drugem, "gregorčičevskem" delu so zapeli zbori Danica iz Koroške, Hrast iz Doberdoba in Sv. Nikolaj iz Litije.

Ob 100-letnici duhovniškega združenja so v Celovcu izdali dragoceno knjigo Naši pastirji - rajni duhovniki od 1968 do 2005, ki jo je uredil Janko Zerzer in jo posvetil več kot 90 duhovnikom, ki so umrli v omenjenem obdobju. Knjiga je nadaljevanje značne publikacije Naši rajni duhovniki.

Aleksij Pregarc 70-letnik

V torek, 28. marca je Slovensko stalno gledališče v Trstu v sodelovanju z Radijskim odrom na svoj način praznovalo 70. rojstni dan igralca, pesnika, dramatika in publicista Aleksija Pregarca, doma iz Ricmanj pri Trstu. Na večeru, ki so ga oblikovali igralci Andrej Pisani, Nikla Petruška Panizon, Janko Petrovec in Matejka Peterlin v realizaciji Marka Sosiča, so koncertno izvedli Pregarčevo dramsko besedilo z naslovom Na pragu niča. Gre za dramo, ki "nakazuje razmišljanje o napačno pojmovanih, zabrisanih ali opuščenih vrednotah v življenju posameznika, ki posledično rojevajo vzrok neljubih, celo tragičnih dogodkov".

Aleksij Pregarc recitator pred spomenikom Srečka Kosovela v Ljudskem vrtu v Trstu maja 2005.

UMRL PISATELJ LJENKO URBANČIČ

Po hudi bolezni je 22. februarja umrl v Sydneyu v Avstraliji javni delavec, časnikar in pisatelj Ljenko Urbančič. Imel je 83 let. Do smrti je bil prepričan domobranec, odločen protikomunist in velik domoljub. Dejavnik je bil v avstralski liberalni stranki. Izdal je več knjig črtic in spominskih zapisov, svojčas je urejal Žar in Slovenski obzornik.

SLOV-IT V SLOVENŠČINI

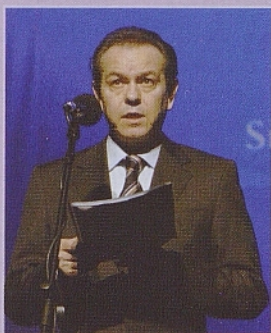
Cedajska zadruga Most, ki izdaja kulturno verski štirinajstdnevnik Dom in od leta 1999 tudi pregled slovenskega tiska v italijanščini (pretežno manjšinsko problematiko), se je odločila izdajati podoben bilten tudi v slovenščini. Tako bodo problemi slovenske manjšine v Italiji sintetično zbrani na enem mestu in bodo prav prišli v matici, kjer so mediji precej gluhi za ta vprašanja. Slov-it hoče biti most med Slovenijo in manjšino, tako je zapisal urednik Giorgio Banchig v prvi številki, ki je na 27-ih straneh formata A4 izšla 31. januarja 2006.

Bilten lahko brezplačno naročite na www.slov.it.

PO SLEDIVIH ERWINA ROMMLA

Televizijska ekipa iz Hamburga je v drugi polovici marca posnela v Benečiji (občina Dreka) več kadrov za nov dokumentarec o Erwinu Rommlu. Veliki nemški strateg v bojih z zavezniškimi silami v Severni Afriki se je leta 1917 kot častnik avstrijsko-nemške vojske, udeležil oktobrskega prodora pri Kobaridu.

Prizorišča prve svetovne vojne v Posočju postajajo na obeh straneh meje, ob bližanju 90-letnice znamenite bitke, vse bolj privlačna za ohranitev in ovrednotenje zgodovinskega spomina na trpljenje vojakov in ljudstva.

Prešernova proslava

Skupna Prešernova proslava, ki so jo pripravile osrednje kulturne ustanove, je bila v goriškem centru L. Bratuž 8. februarja, v Kulturnem domu v Trstu pa 12. februarja. ZSKP iz Gorice je pripravila Sattnerjevo kantato Soči na Gregorčičevo besedilo. V Gorici je govor imela Jole Namor, v Trstu pa Giorgio Banchig (na sliki). Zdravljico je recitiral Aleksij Pregarc.

Izid 34. literarnega natečaja MLADIKE

foto KROMA

foto KROMA

Razglasitev izida literarnega natečaja (levo) in nagrajenka Manca G. Renko (desno).

Komisija literarnega natečaja Mladike, ki se je sestala v torek, 31. januarja 2006, na sedežu Slovenske prosvete v ulici Donizetti 3, je obravnavala 57 prispevkov v prozi in 73 ciklusov pesmi, ki so v roku prispeli na uredništvo revije. Izven roka so prispeli trije prispevki (dva v prozi in en cikel pesmi), ki jih komisija ni mogla vzeti v poštev. Komisija je po temeljiti razpravi in oceni dospelih prispevkov podelila sledeče nagrade:

PROZA

- **Prvo nagrado** prejme novela **Duh božiča**, ki jo je napisala **Manca G. Renko** iz Ljubljane. Prispela je pod psevdonimom Nelly. Novela je romantično zasnovana pripoved, ki razkriva osamljenost mladega človeka v tujini in njegove stiske. Pripovedovanje je iskreno in brez retorike.
- **Drugo nagrado** prejme novela **Zmenek**, ki jo je napisala **Manka Kremenšek Križman** iz Šmartnega pri Ljubljani. Novela govori o dveh ženskah in njunih življenjskih izbirah, ki sta diametralno nasprotni. Prikaz je živ in plastičen.
- **Tretjo nagrado** prejme novela z naslovom **Vožnja**, ki jo je napisala **Tina Grandošek** iz Ljubljane. Zgodba hudomušno opisuje vožnjo z vlakom starejše glavne junakinje, ki kritično opazuje svet okrog sebe in na koncu celo poseže v srečanje dveh mladih ljudi.

Komisija priporoča še za objavo novele: Učitelji prihajajo s Klak Marijana Marinška iz Velenja, Mirkotova prva velika odločitev v življenju Milana Gregoriča iz Kopra, Moja mami Tamare Remšak iz Nazarij in Vožnja Alenke Bezlaj z Rakeka.

POEZIJA

- **Prvo nagrado** prejme **Alja Adam** iz Ljubljane za cikel **Spretnost spomina**, ki je prispel pod šifro Skok. Pesmi nam posredujejo podobe in drobce iz vsakdanjega življenja, ki jih zven besede iztrga iz vsakdanjosti in naredi vidne.
- **Drugo nagrado** prejme **Marko Rijavec** iz Dornberka za cikel pesmi, ki ga je podpisal s psevdonimom Vetrič. To je doživljajska poezija, ki odstira tančice pesnikove notranjosti. Pesniški izraz je bogat in okreten.
- **Tretjo nagrado** prejme **Lučka Zorko** iz Murske Sobote za cikel pesmi **Prebivalci notranjega sveta**, ki je prispel pod šifro Matematika. Gre za reflektivno poezijo, v kateri avtorica vzporeja svoja notranja občutja s svetom narave, iz katerega črpa svojo metaforiko.

Za objavo komisija priporoča še naslednje cikle: Brez rime Stanka Wakouniga iz Št. Primoža na Koroškem, Cikel pesmi Janeza Povšeta iz Gorice, cikel pesmi Marjetke Torkar iz Nove Gorice, cikel pesmi Veronike Popotnig iz Žihpolja (Maria Rain) s Koroškega.

KNJIGE

**PREVOD PAHORJEVEGA
ROMANA ZIBELKA SVETA
V ITALIJANŠČINO**

Sončnica ob sončnici, rumeno polje bohotnih rož, ožarjenih od poletnega sonca. Tako vabeče se bralcu predstavi italijanski prevod romana Zibelka sveta tržaškega pisatelja Borisa Pahorja z naslovom *Il petalo giallo*. V italijanščino je delo prevedla profesorica Diomira Fabjan Bajc, izdala pa ga je založba Nicolodi iz Rovereta.

Pomen in učinek, ki ju ima zunanja oprema knjige, nista zanemarljiva. Slovenska izdaja romana Zibelka sveta se bralcu predstavi v medlih sivobelih barvah, ki na platnici ponujajo fotografijo razgaljenega ženskega telesa, pogreznjenega v mehko blazino, prekritega s prozorno ovojnico, čez katero so povlečene belo-modre zebre. Ko položim slovensko knjigo ob italijanski prevod, se moj pogled nepremagljivo lepi na rumeno cvetoče polje. Kaj vse se skriva v migetajoči ravnini sončnic, kaj vse obetajo otežene rože, polne dozorelih semen: čisto toploto, tvorno človeško življenje, polnost srca, pravo srečo, predvsem pa veliko ljubezen. Prav slednja uravnava vsebinski ritem romana in tvori njegovo osrednjo idejno os. Ljubezenska zanka je skrita že na prvih straneh med besedami drobnega pisma, ki ga mlada francoska psihologinja Lucy pošlje pisatelju Igorju Sevkenu med devinske brajde. Notranje stičišče obeh zaljubljenecv so gotovo vogeški hribi, v katerih sta oba doživela skrajno zlo, čeprav v različnem časovnem obdobju in v različnem kraju. Igor je v Vogezi kot taboriščnik prisostvoval usmrtitvi alzaških punc, ona pa goji na Vogeze družinski spomin, v katerega je vso pogubo vnesel roditelj, ko je za zaprtimi vrati oskrnil njeno še otroško telo. Lucyjin vsakdan je postal odsej zoženo bivanje prestrašenega de-

kletca, kateremu je očetova zloba ubila doraščajoča upanja in pohodila otroške sanje, da se ja glas zaustavi nekje v grlu in so nastopila jecljanja. Lucy vodi v iskanje ljubezenskega stika prepričanje, da se njena duhovna in telesna zavrženost veže na deskralizirano bivanje bivših taboriščnikov. Ob tem meni, da katerokoli nasilje krha človeško zavest, obrne notranje poti navzdol, jih nekje zamota v nerešljive vzele in onemogoči dokončno razrešitev. To upadanje lahko prekine le ozaveščana ljubezenska vez. Igorja vodi v ljubezen najprej radovednost, nakar ga zamikata Lucyjina mladostna vihravost in lepota, ki pa že ob prvem srečanju preraste v neko nerazložljivo duhovno zbliznanje, zaradi katerega se zaljubljenca med korakajočo množico potnikov na železniški postaji takoj najmeta. Na ta začetna fabulativna izhodišča nasuje pisatelj široko naracijsko gradivo, s katerim začrta značaj glavnih junakov, predvsem pa prikaže njuna ljubezenska soglasja. Slednja so sestavljena iz dogovorjenih srečanj, dolgih klepetov, skupnih kosil in sprehodov. Posebno pozornost namenja pisatelj trenutkom intimnosti, katerim sledijo težka odhajanja, pozdravi na železniški postaji, dolga izpovedna pisma in tresočji telefonski pogovori. Za ta pisanja je značilna precejšnja življenjskost, pisatelj predstavi svet stvarno in vsakdanje, deskripcija prostora je realistična, da bralec z mislijo otipa vse mizice v kavarni, vse slike v muzeju ali toaletno sobo na železniški postaji. Pri tem so presenetljivi obrati iz zunanje fabule v notranji svet glavnih likov, prehodi iz ambienta v dušo, kar Pahor ustvari s spretno oblikovanimi dialogi, ki omogočajo neverjetne geografske in časovne premike, ustvarjajo nova bivanja nekje drugje, nudijo retrospektive, razlagajo preteklost, obnavljajo in ponavljajo doživeto. Nad vsem prednjačijo razkošni opisi čustvenih vtisov ob tenkočutni komunikaciji, v katero se zajedajo drobne zamere in neobvladljive nestrpnosti. Tako drug ob drugega trkajo

trenutki ljubezenske zgodbe med Igorjem in Lucy in krojijo posebno vez, ki prodira v globino intime, poveže pretekla borbotanja s sedanjimi mrmanji, razjasnjuje skrivnosti, kultivira lepoto odnosa, razčlenjuje duševne zablode. To je ljubezen zgrajena za večnost in se zato v knjigi ne konča, kar pisatelj poudari z zgradbo romana, ki nima nekega sklepnega narativnega položaja, temveč se zaključi nekje na sredi vzvišene ljubezni, ki se bohoti in širi ter s svojo močjo posega v druge razsežnosti človeka, da jih oplneniti. Trenutki izredne ljubezenske prevzetosti napolnijo Igorja Sevkena z močjo navdih, ki ga bo vodil skozi nova pisanja, preko katerih bodo zaživele še najbolj zagonetne pasti iz preteklosti, prekrite z grozo in umaknjene v zakotne koticke razbolele zavesti. Lucy pa bo s to ljubeznijo prešla od zadržanih položajev v nove sproščenosti, iz omrtničnosti v drznejša doživljanja. Do tega preobrata pride prav tam, kjer je prišlo do pogube: v telesu. Očarljivo povezovanje dveh teles pomeni združitve dveh podob sveta, prepletanost dveh vonjev, spojitve dveh usod, preraščanje dveh pepelnatih spominov. Iz tega duhovnega zavetja dveh bitij vzklije sproščena predanost strasti in užitku. Intimnost postane hkrati gojišče telesnih nežnosti pa tudi potešitev duhovnih hrepenenj.

Zaradi intenzivnega osredotočenja na intimne podrobnosti lahko Pahorjev roman označimo tudi kot erotično besedilo. Prepoznavna poteza Pahorjevega erotičnega pisanja je po eni strani prizemljenost, navadnost, vsakdanjost gibov, besed in podob, po drugi strani pa ti opisi nikdar ne prestopijo meje prostaškosti, kajti kretnje so ovite v pajčolan gostobesednosti, ujete v atraktivno metaforiko, predvsem pa nabite s potešitvijo, z zadoščenjem, lepoto in z veseljem. Erotika postane tako polje uspešnega, duhovnega odnosa, kar se bralcu slovenskega leposlovja zdi nekoliko neobičajno. V zadnjih letih smo pričeli razbohotenosti erotičnih upodobitev v slovenskih literarnih besed-

dilih, vendar večinoma se motiv telesne ljubezni ubeseduje brez zrele čustvene dimenzije, pogosto se zato povezuje z razbolelimi čustvi posesivnosti, ljubosumnja in maščevalnosti ter zapade v vsakovrstne prevratnosti, notranje nepotešenosti ali gnusne grobosti.

Pahor odmerja telesnosti besede posvečenosti, poveže jo z najbolj plemenitimi vzgibi, kar jih premore človeško srce; prav slednje sporočilo lepo zazveni v melodičnem italijanskem prevodu.

Wilma Purič

STANKO VUK PISMA DARINKI Mladika 2005

Bralec, ki bo v izložbi knjigarne zagledal lepo zeleno platnico z naslovom Stanko Vuk, Pisma Darinki, se bo najprej začudil in pomislil, da gre za pomoto. Stanko Vuk je namreč najbolj znan po svojih pismih ženi Danici. Izčrpana uvodna študija h knjigi izpod peresa Milene Lavrenčič Lapajne pa ga bo poučila, da ne gre za pomoto, temveč da so v tej knjigi objavljena pisma, ki jih je mladi Vuk še kot dijak na goriški Trgovski akademiji in nato kot vojak v srednji Italiji pisal Darinki Zorec v Ljubljano, tisti očarljivi deklici, ki nas gleda s fotografije na platnici. (Platnico je lepo oblikoval Matej Susič).

Gre za ljubezensko korespondenco, še več, za pisma, ki jih je narekovala prva ljubezen.

Stanko in Darinka sta se spoznala leta 1928, njuno dopisovanje se je začelo leta 1930, ko sta bila oba še rosno mlada, trajalo pa približno štiri leta od 1934., ko se je nenadoma prekinilo.

Kot dokument prve ljubezni izražajo Vukova pisma čustveno prekipevanje, ljubezenske izpovedi, iskreno samoizpovedovanje, nihanje med pričakovanji in razočaranji, ki jih je povzročila predvsem nepremostljiva oddaljenost med zaljubljenecema. Razen državne meje ju je namreč ločevalo tudi to, da nista imela dokumentov za prehod meje.

Vukova pisma pa nam razkrivajo tudi mnogo drugih stvari. Iz njih veje atmosfera dobe, zgodnjih tridesetih let dvajsetega stoletja. Naj navedemo samo nekaj takih pomenljivih utrinkov. V petem pismu opisuje Vuk šolski pretep med slovenskimi in italijanskimi dijaki. "Vzrok pretepu je bil ta, da so izključili iz šole nekega Slovenca," piše. V

naslednjem pismu omenja, sicer ne preveč spoštljivo, "pogreb našega škofa", se pravi goriškega nadškofa Sedeja.

Večkrat opisuje, kako je šprical šolo in se raje peljal s prijatelji v Benetke in Trst. Omenja tudi tedanje filme, plese in celo modne novosti. Ve, da bo moral kmalu k vojakom, a upa, da bo prej opravil maturo. Toda spomladi 1933 pride na Darinkin naslov pismo iz Ternija v Umbriji, kjer služi Stanko vojaški rok.

Vpoklic je Vuk seveda občutil kot krivico: "Kako da so me ravno pred maturo poslali k vojakom? Pravzaprav bi moral biti oproščen. Toda za nas ni pravice. Za nas je zakon to, kar drugi ukažejo," je napisal.

Kljub temu načrtuje, da bo smel kmalu domov in da se bosta z Darinko lahko srečanja na Svetih Višarjah. Nato ji piše iz Perugie in iz kraja Clusone pri Bergamu, kjer je na vojaških vajah. Srečanje na Višarjah se jima vedno bolj izmika. To svojo veliko žrtev si skuša Stanko nekako osmisliti. Tako piše iz Lodijs:

"Zato sem tudi prišel jaz služiti sem vojake, sem se vrnil sem študirat, in ko končam, bom šel v tujino, da bom lahko več pomagal, da bom lahko dosegel nekaj za nas vse.

Lahko bi pustil vse in prišel študirat v Ljubljano, da bi bila vedno skupaj. Toda ali ni lepša ta žrtev?"

Irski študenti, ki se ravno tako kot mi borijo z Anglijo, so mi to govorili. In oči so se jim svetile."

Jeseni zve, da so mu vojaško službo podaljšali za šest mesecev. Sledijo pisma, v katerih izraža strah, da ga Darinka ne bo pripravljena tako dolgo čakati. In ko se mu končno pomladi l. 1934 po končanem vojaškem roku posreči, da pride v Ljubljano, ji pošlje kratko sporočilo: "Danes zjutraj sem prišel v Ljubljano. Ponoči odpotujem. Ker sem brez potnega lista, se ne morem kazati na ulici. Rad bi te videl..."

Ne vemo, kaj sta si povedala, če sta se sploh srečala, kajti po tem sporočilu je bilo njunega dopisovanja konec, če izvzamemo še knjižno darilo, ki ga je istega leta Vuk poslal Darinki.

Razen zgodbe o njuni ljubezni lahko iz teh pisem razberemo osebnost mladega Vuka, in ker gre za literata, tudi njegovo pesniško naravo. Predvsem lahko opazimo, da se pogostoma izpoveduje, da razkriva in razčlenjuje

svojo notranjost ter priznava svoje šibkosti. Včasih morda celo pretirava v opisovanju svojega popivanja, razsipavanja, zanemarjanja šole, kot da bi želel narediti vtis transgresivnega mladeniča. Obenem pa ne more skriti in zatajiti svoje nežnosti in ranljivosti. Dodajmo še, da je večkrat prav duhovit.

Če pa iščeno med vrsticami njegovih pisem sledove njegovih branj in literarne izobrazbe, bomo dobili naslednjo sliko. V enem od prvih pisem navaja Tolstoja, nato Baudelaira v izvorniku, ena slovenska ljudska ljubezenska pesem se v pismih ponavlja kot refren. Zanimivo je, da neke na pamet navaja odlomek iz Kosovelove pesmi Vse te besede. Takrat je bil Kosovel znan le malokaterim in Vuk je predpostavljajal, da ga Darinka ne pozna, ker ji ga je na kratko označil, nato pa dodal: "Morda, kdo ve, sem mu malo podoben."

Ko je pri vojaki pri Bergamu, navaja italijansko alpsko pesem, omenja pa tudi pesnika Palazzeschi, ki ga je tam spoznal, in navaja prevod neke njegove pesmi.

Iz marsikaterega Vukovega pisma Darinki bi lahko iztrgali lirski odlomek, ki bi ga mogli označiti kot pesem v prozi. Tako je impresionistično slikanje jeseni v rojstnem Mirnu ali nizanje vtisov ob kozmopolitskem utripu Benetk in Perugie, predvsem pa iskanje lastnega jaza v dialogu s sorodnim bitjem.

Čeprav imamo opravka z zapisi mladega, morda še malo zaletavega fanta, je ta korespondenca vendarle pomembna, tako za zgodovinarje kot za literarne in kulturne zgodovinarje, ker odkriva delček mozaika Vukove življenjske zgodbe, ki je bil doslej neznan. Poleg tega je pomembno tudi to, da so ta pisma napisana v slovenščini, medtem ko so njegova bolj znana pisma iz zapora morala biti napisana v italijanščini in so bila prevedena v slovenščino šele po njegovi tragični smrti.

Ob koncu tega zapisa naj navedemo le še en pomenljiv odlomek iz Vukovih pisem Darinki, napisan v zanj značilni maniri in s poudarkom na pomenljivosti, da ne rečemo preroški misli.

"O da bi ne bila razočarana nad menoj. Jaz nisem ne lep ne eleganten fant. Nič nisem. Skitalec. Mladost sem zapravlil in samo morda kakšno pismo znam napisati. Nič drugega."

Marija Cenda

Versko življenje Slovencev v Švici in Liechtensteinu (VI. del)

Stem zapisom nadaljujemo in zaključujemo opis verskega življenja Slovencev, ki živijo v Švici in Kneževini Liechtenstein.

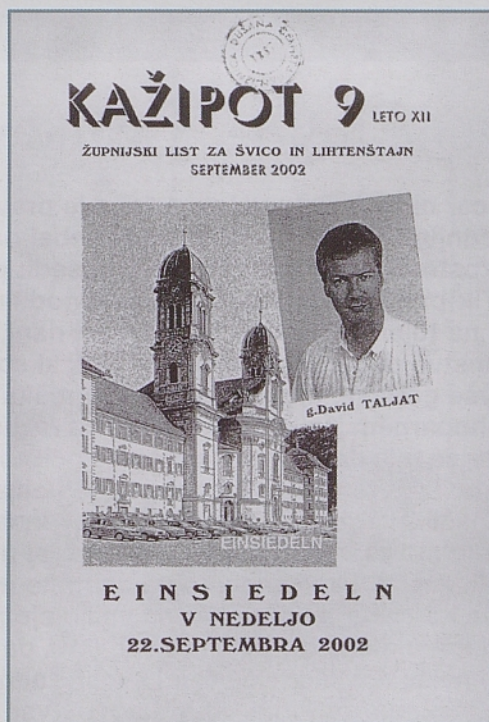
Župnik p. Robert Podgoršek v aprilski številki "Naše luči" iz leta 1999 nadaljuje opis dogodkov, ki so sledili: odmevi na TV Slovenija, kjer je nastopil zunanji minister dr. Frlec, ki je dogodek označil za "zelo neobičajen". Glede ukrepov proti veleposlaniku pa je minister izjavil, da bodo o tem še razmišljali.

Posledica tega dogodka je bila, da je ministrstvo izdalo posebno navodilo vsem vodjem diplomatskih in konzularnih predstavništev, kako se morajo v bodoče ravnati, da ne pride do podobnih zapletov.

Vsakoletno romanje v Einsiedel, ki ga prireja Slovenska katoliška misija v Švici, je v letu 2002 potekalo že štiriintri-desetič. Romanja, ki je bilo v nedeljo 22. septembra, se je udeležilo veliko Slovencev z vseh predelov Švice in drugih držav, ki mejijo na švicarsko federacijo. Slovesno romarsko sveto mašo je daroval ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Franc Rode, sodeloval pa je tudi mešani pevski zbor "Svoboda" iz Šoštanja. Ob tej priliki je gospod nadškof umestil novega slovenskega izseljenskega duhovnika in voditelja Slovenske misije v Švici in Kneževini Liechtenstein, gospoda Davida Taljata. S tem se je končala služba patra Roberta Podgorška, ki se je po štiri-

najstih letih delovanja v Švici vrnil v Slovenijo. Slovenska škofovsko konferenca je 30. novembra 2001, po pristanku koprškega škofa msgr. Metoda Piriha, za dobo petih let izdala soglasje za novega dušnega pastirja za Slovence v Švici, in sicer koprškega škofijskega duhovnika mag. Davida Taljata, ki je že bil leta 1998 imenovan za izseljenskega duhovnika med Slovenci v južni Franciji s sedežem v Nici. Temu imenovanju so leta 2000 pridružili še duhovno oskrbo Slovencev v Milanu, istočasno pa je g. Taljat pomagal tudi pri francoski župniji. V nedeljo, 26. maja 2002, se je z daritveno sveto mašo poslovil od slovenskih rojakov v Nici, ki so tako ostali brez rednega slovenskega duhovnika. Skrb za tamkajšnjo slovensko skupnost je prevzel hrvaški izseljenski duhovnik Stjepan Čukman. Vsako tretjo nedeljo v mesecu pa prihaja med Slovence v Franciji duhovnik iz Slovenije, ki mašuje tako v Nici kot v Milanu.

V januarski številki župnijskega lista iz leta 2003 je duhovnik Taljat naslovil na vernike v Švici pismo, od katerega objavljamo krajši odlomek: "Dva meseca sta minila, odkar sem prijel za vajeti obsežne slovenske župnije v Švici in Liechtensteinu. Po šestih letih podobnega dela v Franciji mi je nov izziv že nekoliko domač. V zadnjem času sem obiskoval tečaj nemškega jezika, se spopadal z zahtevno preselitvijo prostorov misije, ob vikendih pa maševal za vas na naših številnih podružnicah. Ko dan za dnem dolgo v noč delam v pisarni, vedno bolj cenim

Platnica župnijskega lista z g. Taljatom.

dolgoletno prizadevanje mojega predhodnika p. Roberta, ki je kljub bolezni opravil med vami veliko in hvalevredno delo. Tako me je razumljivo v začetku nekoliko strah, da ne bom vsega prav zastavil. K sreči mi je do sedaj p. Robert stal ob strani in mi pomagal z nasveti, kakor tudi materialno. Odslej se bom seveda še bolj oprl na vas in na vašo dobrohotnost. Sam pa bom prav tako poskušal biti po najboljših močeh vaš dobri pastir po zgledu Kristusa.”

V četrty številki istega lista iz leta 2004 je župnik napisal krajši članek z naslovom Slovenska misija ogrožena, v katerem piše: “Ko sem bil s strani krajevne Cerkve sprejet kot duhovnik za Slovence v Švici in Kneževini Liechtenstein, so mi napovedali, da bom moral v dveh letih začeti sprejemati zadolžitve na švicarskih župnijah (vse do 50%), ker naj pač ne bi bila več taka potreba po slovenskem duhovniku kot nekoč. Napoved se je začela uresničevati in letos so

Publikacija za učenje slovenščine.

dile do nadaljnjih in škoda za našo skupnost bi bila velika”.

(konec)

D ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Nobene fobije, a vendar...

Sistematično nezaupanje sicer ni zelo simpatična drža, a je pravilo v diplomatski praksi, posebno še v odnosih med sosednjimi državami. Ni treba posebej navajati posledic te stalnice v držbi odgovornih krogov, preprosto jo poenostavljata dve besedi: pozornost in previdnost, vse ostalo pride samo od sebe. Tik pred koncem sedanje zakonodajne dobe je rimski parlament odobril nov zakon za Italijane na tujem. Kako ne biti pozorni nanj, kako ne previdni, ko pa določa, da za italijansko državljanstvo poprosijo lahko tudi tisti, ki so pred koncem druge svetovne vojne živeli na področju bivše goriške, tržaške, puljske in reške pokrajine. Ne samo oni, tudi njihovi potomci. Težko je v suhoparnem jeziku zakonodajalca razbrati, kaj to pomeni po vstopu Slovenije v Evropsko zvezo, ker se tuje državljanstvo ponuja očitno slovenskim državljanom. Ne glede na to, koliko Slovencev bo izkoristilo možnosti novega italijanskega zakona, brez dvoma gre za dejanje, ki ga lahko označimo kot izzivanje mlade slovenske države in ogrožanje njene suverenosti. V ozadju zasumimo obžalovanje, da ni meja še zdaj na Postojnskem. Kakšen smisel ima tak zakon, ki bi moral le zaščititi Italijane v tujini oziroma manjšince, ki se niso po svoji volji znašli zunaj državnih meja? Še druga vprašanja se vsiljujejo pozornemu opazovalcu manj kot leto dni pred dokončno odpravo meje. Upravičeno sumimo, da ni samo naključje narekovalo, da je italijanska vlada samo nekaj dni kasneje na eni svojih zadnjih sej ponovno zavrnila seznam občin za določitev manjšinskega teritorija. Ali ne spada vse to v eno samo strategijo za obrambo vzhodne meje? Nobene fobije, ne, toda ne pozabimo na preteklost.

za smeh in dobro voljo

Jernej redi kokoši. K njemu pride na obisk nekdanji sošolec iz Ljubljane. Jernej mu pripoveduje, kako dobre nesnice so kokoši.

- Kaj pa napraviš, ko nehajo nesti jajca? zanima prijatelja.
- Zakoljem jih.
- Pa to kaj pomaga?

...

- Metka, ti si najbolj očarljiva deklica na svetu.
- Rudi, ali res tako misliš, ali pa rečeš zato, ker to že vsi vedo?

- Kaj ti je žena podarila za novo leto?

- Pnevmatiko za moj bodoči avto.
- In ti njej?
- Obešalnik za njen bodoči plašč.

...

- Očka, zakaj si brcnil Petra v zadnjico, ko me je poljubljal? Veš, srce si mu strl.

- No ja, nisem vedel, da ga ima tako nizko.

...

- Oh, ko sva bila zaročena, si bil presrečen, če si mogel biti z menoj samo pol ure!

- Srečen bi bil tudi sedaj, ko bi mogel biti s teboj samo pol ure.

-Ne, minister je že odšel. Vam lahko jaz kaj pomagam?

- Ti si bil prejšnji teden v Drami. Povej mi, kaj je bila tista igra, tragedija ali komedija?

- Kolikor jaz vem, je bila premiera.

...

- Radi bi odstopili vašemu sinu za čas študija eno sobo, pa smo žal nekoliko omejeni.

- Nič hudega, saj tudi sin ni ravno najbolj brihten.

...

- Iz tega poziva ni razvidno, ali me kličete zaradi tožbe, ko jaz tožim svojega soseda, ali zaradi tiste, ko on toži mene, ali pa morda želite, da vložim še eno tožbo.

...

Inkasant: za Božjo voljo, kadar vas dobim doma, ste vedno brez denarja!

- Dolžnik: Mislite, da bi sedel doma, če bi imel denar?

listnica uprave

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

N.n. - 400,00 €; Tomazin Leopoldo, Bazovica - 6,00 €; Soban Alenka, Doberdob - 11,00 €; Gergolet Maks, Doberdob - 6,00 €; Pahor Adrijan, Gorica - 6,00 €; Rejec Tatjana, Ljubljana - 5,00 €; Ložar Karl, Ontario, Kanada - 20,00 €; Petaros Robert, Opčine - 26,00 €; Žerjal Danijela, Opčine - 6,00 €; Zorc Albin, Polhov Gradec, Slovenija - 5,00 €; Udovič Marko, Trst - 146,00 €; Pavlica Dr. Stanislav, Trst - 2,00 €.

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na očeta Jožeta Peterlina ob 30-letnici smrti daruje Joži z družino 100,00 € za Mladiko.

V spomin na Nadjo Maganja Jevnikar daruje družina Tavčar - Rebula 50,00 € v tiskovni sklad Mladike.

V spomin na Nadjo Maganja Jevnikar daruje Marko Udovič 100,00 € za Društvo slovenskih izobražencev.

Za Društvo slovenskih izobražencev darujeta Sonja in Vanja Lokar 1.000,00 €.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

Spoštovani gospod Maver

Iskrene čestitke vam in vsem sodelujočim pri reviji MLADIKA ob 50-letnici izdajanja te kulturne revije, ki je tudi za nas Slovence v matični domovini pomembna.

Ida V. Rebolj
odgovorna urednica revije KRAS
v imenu izdajatelja in sodelavcev

REBULOV ZBORNIK

*Ob pisateljevi
osemdesetletnici*

15,00 €

Rebulov zbornik
Ob pisateljevi osemdesetletnici

AR

Uredila Lojzka Bratuz

Guido Comari - Komar

**Tržaško
pristanišče
in sodobni
blagovni promet**

ZBOJNIK - INTERMODALNOST - LOGISTIKA

24,00 €

Guido Comari - Komar
**TRŽAŠKO PRISTANIŠČE
in sodobni
blagovni promet**

NA RAZPOLAGO
V SLOVENSКИH KNJIGARNAH
IN NA UPRAVI:

MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, I-34133

tel. 040-370846 • fax 040-633307 • e-mail: urednistvo@mladika.com